

TEKNOLOGİYA

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin*,
sözləri *Əhməd Cavadındır*.

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadırız!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYIHƏ

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LEYKİD

LAYIHƏ

NATİQ AXUNDOV
HÜMEYİR ƏHMƏDOV
FƏRİDƏ ŞƏRİFOVA
XURAMAN SƏLİMOVA

Ümumtəhsil
müəssisələrinin

3

-cü sinfi üçün

TEXNOLOGİYA fənni üzrə **DƏRSLİK**

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az
saytında yerləşdirilmişdir. Bu nəşrdən istifadə edərkən
lisenziyanın şərtləri qəbul edilmiş sayılır:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərməlidir.

Nəşrdən kommersiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Törəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtləri ilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
aspoligraf.ltd@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

“ASPOLİQRAF”

LAYIHƏ

MÜNDƏRİCAT

1 TEXNOLOJİ VASİTƏLƏR

1. Texnologiya bizim əhatəmizdə. Əmək alətləri.....6
2. Kəsici və deşici alətlərlə iş10
3. Detalları nişanlama qaydaları Pərgar vasitəsilə nişanlama.....13

2 MƏİŞƏT MƏDƏNİYYƏTİ

4. Özümü xidmət edək. Sanitariya-gigiyena qaydaları.....16
5. Bitkilər və onların insan sağlamlığında rolu.....20
6. Səhər süfrəsi. Nahar süfrəsi.....22
7. Şam süfrəsi. Yemək masası arxasında davranış qaydaları25

3 PLASTİLİNLƏ YAPMA İŞLƏRİ

8. Plastilindən osminoq fiquru.....28
9. Plastilindən tank oyuncağı.....31
10. Plastilindən zebr oyuncağı.....33

4 APLİKASIYA İŞLƏRİ

11. Kağız zolaqlardan çiçək aplikasiyası...35
12. Heyvan siluetləri. Panda.....38
13. Simmetrik naxışkəsmə.....39
14. Qar dənəciyi aplikasiyasının hazırlanması.....40
15. Həndəsi fiqurlardan aplikasiya. Məzəli köpək42

5 MOZAİKA İŞLƏRİ

16. Rəngli kağızlardan Azərbaycan bayrağı mozaikası.....44
17. Plastilindən xarıbülbul mozaikası47
18. Muncuqdan tovuzquşu mozaikası49
19. Pambıqlı çöplərdən quzu mozaikası....50

6 KAĞIZQATLAMA

20. Kağız modullardan bədii konstruksiyalar. Kağız fırıra.....52
21. Fotoşəkil üçün ulduzşəkilli çərçivə.....53
22. Kağızı qatlayırıq və kəsirik. Mamont fiquru.....55

7 İPLİKLƏ İŞ

23. “Kənar” və “İlgək” tikişləri.....56
24. İplikdən “Şən aslan” oyuncağı.....57
25. Hərəkətli detalları olan oyuncaqlar. Şən ayı balası.....59

8 TEXNOLOJİ MAŞINLAR VƏ NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİ

26. Texnoloji maşınlar. Yerüstü və yeraltı nəqliyyat vasitələri.....61
27. Nəqli edici maşınlar. Hava nəqliyyatı. Su nəqliyyatı.....63
28. Məişət avadanlığı. Elektron maşınlar.....66

LAYIHƏ

ƏZİZ MƏKTƏBLİLƏR!

Siz III sinifdə “Texnologiya” fənnindən xırda məmulatların hazırlanması üzrə bilik və bacarıqlarınızı inkişaf etdirəcəksiniz. Müəlliflər dərsliyin gözəl, cəlbedici olmasına çalışmışlar və onun sizin üçün çox maraqlı, əyləncəli olacağına ümid bəsləyirlər. Düşünürük ki, bu dərsliklə işlədikdə siz emal texnologiyalarının mahiyyətini anlayacaqsınız. Verilən materiallardan müxtəlif xırda məmulatlar hazırlaya biləcəksiniz. Texnoloji maşınlar və vasitələr haqqında biliklər əldə edəcəksiniz. Məişətdə zəruri hesab edilən ilkin bacarıqlara yiyələnəcək, müxtəlif əşyaları qrafik təsvir edəcəksiniz. Bu dərsliyin köməyi ilə siz öz evinizi və geyiminizi bəzəməyi öyrənəcək, doğmalarınıza və dostlarınıza hədiyyələr düzəldəcək, oyuncaqlar hazırlayacaqsınız. Bir çox tapşırıqlar sizdən çeviklik, dərəkə, yaradıcı yanaşma tələb edəcək. İnanmaq istərdik ki, işlər elə maraqlı olacaq ki, siz nəinki dərsdə, hətta evdə də nə işə düzəltmək istəyəcəksiniz. Çünki artıq II sinifdən bilirsiniz ki, bunun üçün bahalı və çətin əldə edilən materiallar lazım olmayacaq. Müəlliflər tərəfindən düşünülmüş tapşırıqlar sayəsində görəcəksiniz ki, hətta plastilindən, təbii materiallardan, kağız və kartondan, sap və parça qırıntılarından müxtəlif məmulatlar düzəltmək olar. Siz özünüz də fantaziyanızı köməyə çağıraraq dərslikdə verilməyən başqa məmulatlar da düzəldə bilərsiniz.

SİZƏ YARADICILIQ UĞURLARI ARZULAYIRIQ!

DƏRSLİKDƏ İSTİFADƏ OLUNAN ŞƏRTİ İŞARƏLƏR

fikirləşirik

tapşırığı yerinə yetiririk

nəticə çıxarıırıq

təhlükəsizlik qaydalarına
riayət edirik

1. TEXNOLOGİYA BİZİM ƏHATƏMİZDƏ ƏMƏK ALƏTLƏRİ

Ətrafınızda gördüyünüz nə varsa, təbiət və ya insan tərəfindən yaradılmışdır. İnsanlar yaşayış yerləri tikməyi, qida əldə etməyi, həyat üçün lazım olan məmulatlar yaratmağı öyrənmişlər. Bütün bunlar əmək nəticəsində əldə edilir.

Əmək nədir?

İnsanın işləməsi nə üçün vacibdir?

Şəkildə hansı peşələr təsvir olunmuşdur?

Əmək – fəaliyyətdir. Ancaq əmək sərf etməklə nə isə yeni bir şey öyrənmək və düzəltmək, həyatı dəyişmək, daha rəngarəng etmək olar.

Texnologiya – insan əli ilə məmulatların və xidmətlərin yaradılması prosesidir. **Kənd təsərrüfatı texnologiyalarının** köməyi ilə buğda, meyvə və tərəvəz becərilir. **Yeyinti texnologiyalarından** istifadə edərək buğdadan çörək, meyvələrdən mürəbbə və cem bişirilir.

İnsanların telefonla ünsiyyət saxlamaları, televizora baxmaları, məlumat əldə etmələri və onu ötürmələri üçün **informasiya texnologiyaları** yaradılır və istifadə edilir.

Hər bir işi yerinə yetirmək üçün uyğun alətlər lazımdır.

Aşpaz mətbəxdə hansı alətlərdən istifadə edir?
Dərzi paltar tikərkən nədən istifadə edir?
Nə üçün hər bir peşyə özünə aid alətlər lazımdır?

Sağlamlığı qorumaq üçün kəsici və deşici alətlərlə ehtiyatlı davranmaq lazımdır.

Şəkli diqqətlə nəzərdən keçirin.

Alətlərin adını deyin. Onların hər biri ilə hansı işi görmək olar? Şəkildə təsvir olunanlardan hansı alət deyil?

Alət – materialın formasını, ölçüsünü və şəklini dəyişən əmək vasitəsidir. Usta alətlərsiz keçinə bilməz.

Alətlər ustanın köməkçisidir. Usta həmişə öz alətlərinə qayğı ilə yanaşır. Alətləri, onların quruluşunu, istifadə qaydasını yaxşı öyrənmək lazımdır.

Hansı alət insana ziyan yetirə bilər?

Şəkildəki alətləri diqqətlə nəzərdən keçirin.

elektrik burğusu

elektrik mişarı

mexaniki burğu

elektrik ətçəkən maşını

metrə

mişarı

vintaçan

kəlbətin

çəkic

mexaniki ətçəkən maşını

qayka açarı

Qoşa hissələri olan alətləri tapın.

Evdə və dərsdə ən çox hansı alətlərdən istifadə edirsiniz?

Deşici və kəsici alətlər hansılardır?

Ölçməni hansı alətlə icra etmək olar?

Bu alətlər bir-birindən nə ilə fərqlənir?

Onları neçə qrupa bölmək olar?

Əl ilə materialın formasını, ölçüsünü və şəklini dəyişən alətlər **əl alətləridir**. Mexanizmlərdən ibarət olan əl alətləri **mexaniki əl alətləridir**. **Mexanizm** – maşını, aparatı, cihazı və s. hərəkətə gətirir. Mexanizmin hissələrinə **detal** deyilir.

Elektriklə işləyən mexaniki əl alətlərinə **elektrik alətləri** deyilir.

SUALLAR

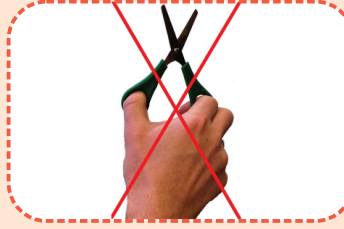
1. Siz hansı əmək növləri ilə məşğul olursunuz?
2. Siz onları nə üçün yerinə yetirirsiniz?
3. Dərslərə hazırlaşmaq əmək adlanırmı? Nə üçün?
4. Təbiətin və insanın yaratdıqlarını sadalayın.
5. Siz daha hansı texnologiyaları tanıyırsınız?
6. Siz evdə və məktəbdə hansı alətlərdən istifadə edirsiniz?
7. Mexaniki və elektrik alətləri bir-birindən nə ilə fərqlənir?
8. Şəkildə hansı alətlər təsvir olunmuşdur?

2. KƏSİCİ VƏ DEŞİCİ ALƏTLƏRLƏ İŞ

QAYÇI İLƏ İŞ

Qayçıyı yoldaşınıza dəstəyi irəli olmaqla bağlı şəkildə ötürün.

Qayçının ağzını yuxarı tutmayın.

Qayçının ağzını açıq şəkildə qoymayın.

Qayçı ilə iş zamanı kəsmə istiqamətini diqqətlə izləyin:

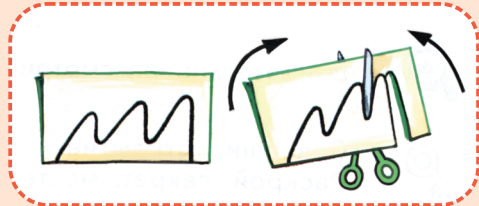
Düz xətt üzrə kəsmək üçün qayçıyı düzünə hərəkət etdirin.

Dairəvi detalları kəsərkən pəstahı fırladın.

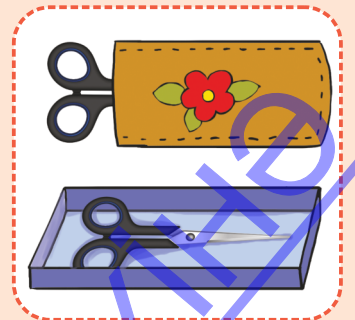

Mürəkkəb konturlu detalları rahat kəsmək üçün əvvəlcə boşluqları ümumi şəkildə, sonra isə xırda hissələrlə kəsin.

Arasıksilməyən xətti kəsmək üçün kağızı təsvirin istiqamətinə uyğun olaraq müxtəlif tərəflərə döndərin və kəsin.

- Küt və yivi (vinti) boşalmış qayçı ilə işləməyin.
- Qayçı ilə kəsərkən yeriməyin.
- Qayçı ilə iş zamanı yoldaşınıza yaxınlaşmayın.
- Qayçıyı işlədiyiniz əl tərəfdən masanın kənarına qoyun.
- Qayçıyı xüsusi dəri qabda və ya qutuda saxlayın.

BİZ İLƏ İŞ

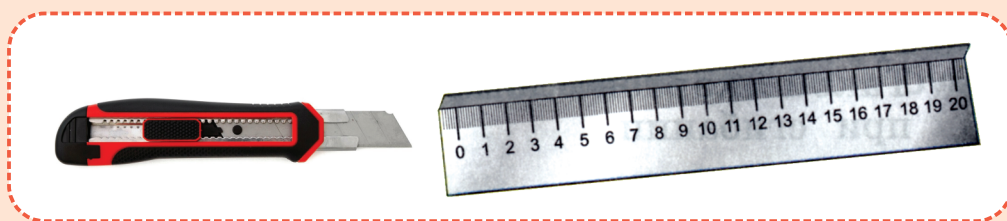

- Bizin dəstəyindən tutun.
- Aləti təhlükəsiz yerdə saxlayın.
- Ancaq taxta altlıq üzərində işləyin.
- Deşəcəyiniz nöqtəni nişanlayın.
- Dəstəyi sağa və sola fırlatmaqla deşməni yerinə yetirin.

DƏFTƏRXANA BİÇAĞI İLƏ İŞ

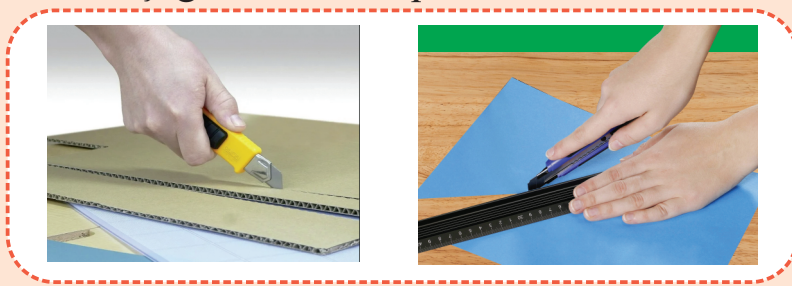
Kağızı və kartonu taxta altlıq üzərində dəftərxana bıçağı və qoruyucu xətkəşin köməyi ilə kəsin.

Kağız və kartonu kəsmək üçün bıçağın ülgücünün böyük olmayan hissəsini irəli çəkin.

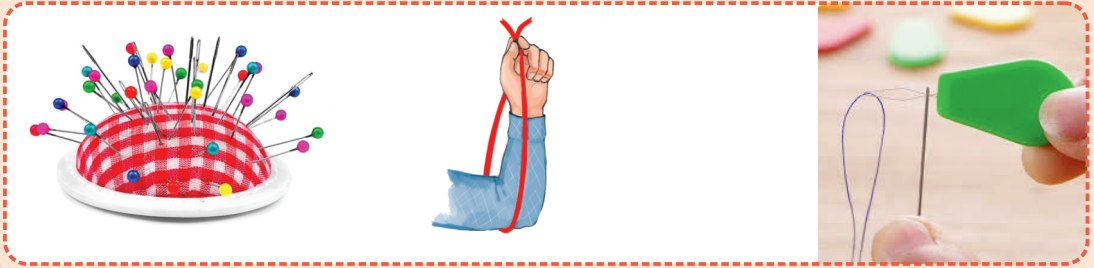
- Kağızı kəsərkən bıçağı maili bucaq altında tutun.

- Kartonu kəsərkən bıçağı şaquli vəziyyətdə tutun və onu kartona möhkəm sıxın.
- Ancaq taxta altlıq üzərində işləyin.
- Bıçaq işlək vəziyyətdə olmadıqda ülgücü içəri salın.

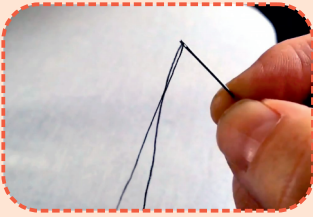
İYNƏ İLƏ İŞ

İynəni ancaq iynə qabında saxlayın.

Sapı müəyyən uzunluqda kəsin.

İynəni saplayarkən iynəsaplayandan istifadə edin.

İynəni ancaq saplı, dəliyi irəli olmaqla ötürün.

Tikmə zamanı iynəni baş və şəhadət barmaqları ilə saxlayın və oymaq taxılmış orta barmaqla azacıq irəli itələyin.

- İynəni heç vaxt ağzınıza almayın!
- İynəni və sancağı paltara sancmayın!
- Pəslə iynə ilə tikməyin: o, parçaya pəslə girir, onu korlayır və tikiş zamanı qırıla bilər.

YAPIŞQANLA İŞ

- Yapışqan zəhərli! Onunla ehtiyatlı davranın.
- Yapışqanı məmulatın səthinə yalnız fırça ilə sürün.
- Yapışqanın üzə, xüsusən də gözlərə düşməsi təhlükəlidir. Gözə düşən yapışqanı çoxlu su ilə yuyun.
- Yapışqanla işin sonunda mütləq əllərinizi və fırçanı yuyun.
- Yapışqanla işlədikdə nəm salfetdən istifadə edin.

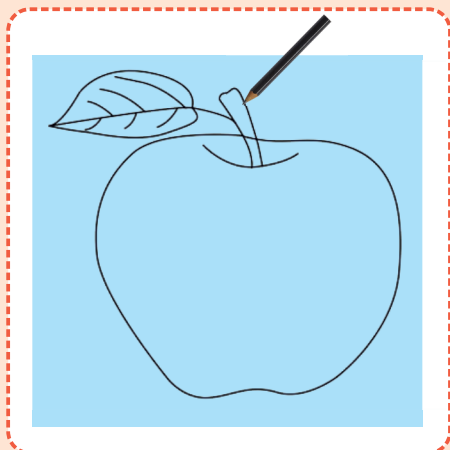

SUALLAR

1. Qayçı ilə iş zamanı təhlükəsizlik qaydaları hansılardır?
2. Biz ilə işləyərkən hansı təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmək lazımdır?
3. İynə və yapışqanla işlədikdə hansı təhlükəsizlik qaydalarını bilmək lazımdır?

3. DETALLARI NİŞANLAMA QAYDALARI. PƏRGAR VASİTƏSİLƏ NİŞANLAMA

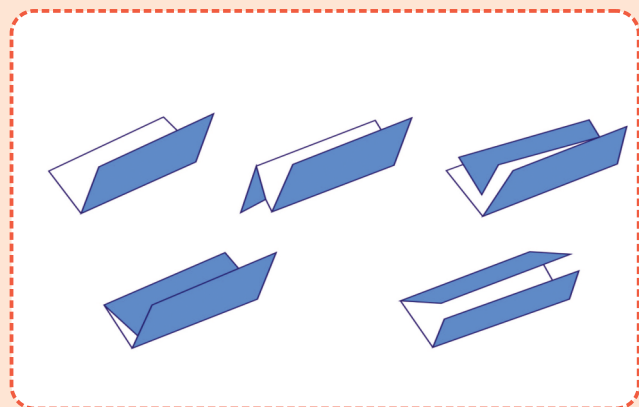
Gözəyari nişanlama

Trafaret üzrə nişanlama

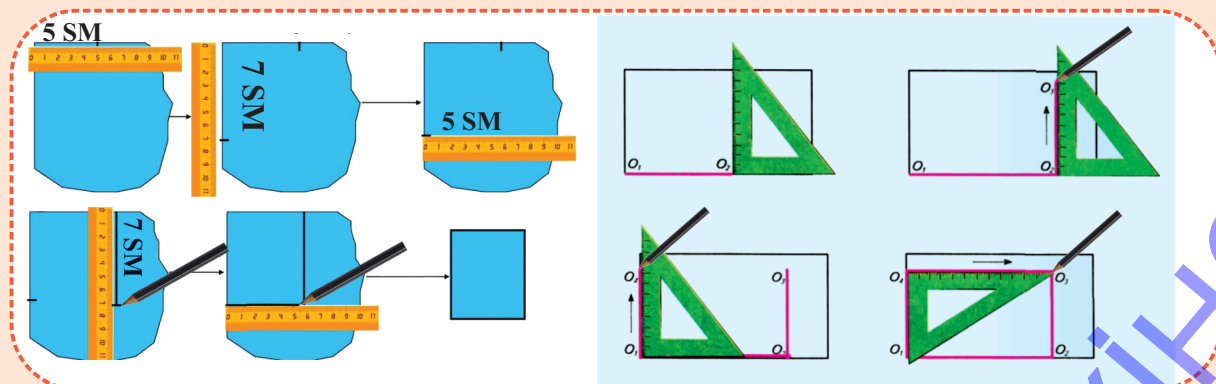
Ülgü üzrə nişanlama

Qatlamaqla nişanlama

Köçürmə kağızı ilə nişanlama

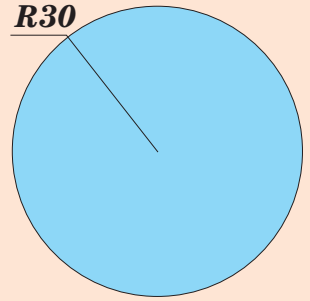

Düzbucaqlı detalların nişanlanması

Çevrə nədir? **Çevrə** dairəni məhdudlaşdıran xətdir. Şəkildəki mavi dairənin çevrəsi qara xətlə nişanlanmışdır.

Çevrənin ölçülərini nişanlamaq üçün onun radiusu göstərilir. **Radius** dairənin mərkəzindən çevrəyə qədər olan məsafədir. Çertyojlarda radius belə göstərilir: R 30. Deməli, dairənin radiusu 30 mm və ya 3 sm-dir.

Səliqəli və dəqiq dairə çəkmək üçün – **pərgardan** istifadə edilir.

Bu alətlə tanış olaq.

Pərgara diqqətlə baxın. Fikirləşin, nə üçün bu alətlə ehtiyatlı davranmaq lazımdır?

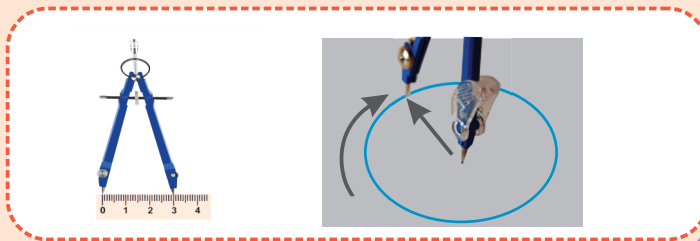

PƏRGARLA İŞ

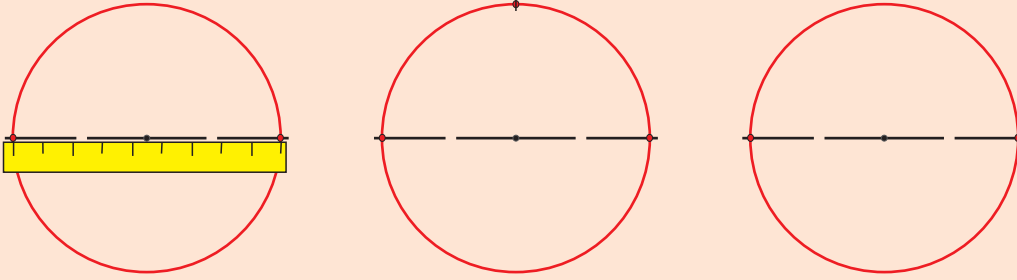
1. Pərgarı qutuda saxlayın.
2. Pərgarı ayaqları yuxarı tutmayın.
3. İşləyərkən kağızın altına karton qoyun.
4. Pərgarı başı irəli olmaqla, bağlanmış şəkildə ötürün.
5. İşlədikdən sonra pərgarı qutuya qoyun.

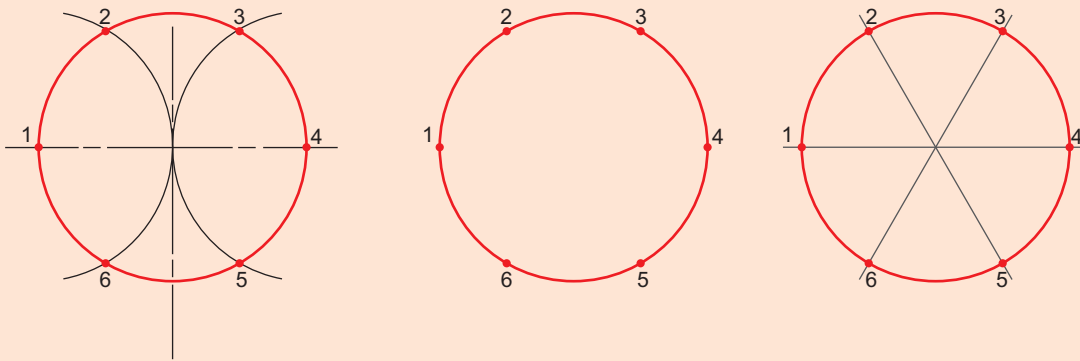
Pərgarla çevrəni hissələrə bölək.

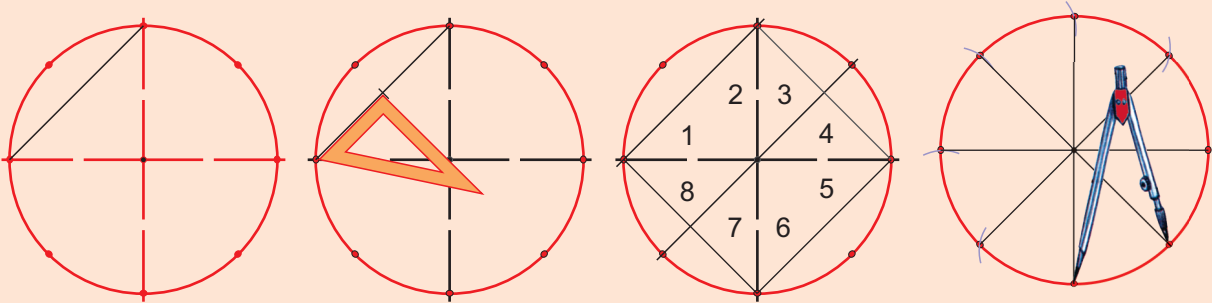
Lazımı ölçüdə dairə çəkilir, xətkəş, düzbucaqlı və pərgarın köməyi ilə hissələrə bölünür.

Dairə 2 və 4 hissəyə bölünür.

Dairə 6 hissəyə bölünür.

Dairə 8 hissəyə bölünür.

SUALLAR

1. Çevrə nədir?
2. Radius nəyə deyilir?
3. Pərgar hansı hissələrdən ibarətdir?
4. Çevrəni neçə hissəyə bölmək olar?

4. ÖZÜNƏXİDMƏT SANİTARIYA-GİGİYENƏ QAYDALARI

Siz özünüxə xidmət edirsinizmi?
Özünüxə xidmət edərkən hansı işləri görürsünüz?

Gəlin sanitariya-gigiyena və özünüxə xidmət qaydalarına əməl etmək üçün şəkillərdə təsvir olunan işləri hər gün yerinə yetirək.

*Yatağımızı
yığışdıraq.*

Gimnastika edək.

Geyinək.

*Yüngül səhər
yeməyi hazırlayaq.*

Özümüxə çay süzək.

*Ayaqqabımızı
geyinək.*

Düzgün qidalanaq.

Corablarımızı yuyaq.

Otağımızı təmizləyək.

*Ayaqqabımızı
təmizləyək.*

Əşyalarımızı təmir edək.

Çantamızı özümüz toplayaq.

Sanitariya-gigiyena qaydaları haqqında nə bilirsiniz?
Onlar nə üçün lazımdır?

Sanitariya-gigiyena qaydalarına əməl etmək insanın sağlamlığı üçün çox vacibdir. Bu qaydalar aşağıdakılardan ibarətdir:

Hər səhər yuxudan duranda əlləri, üzü, boyunu və qulaqları soyuq su ilə yumaq lazımdır.

Dişləri səhər və yatmadan əvvəl fırçalamaq, hər yeməkdən sonra ağızı yaxalamaq vacibdir. Dişləri üç dəqiqədən az olmayaraq fırça və diş macunu ilə yumaq lazımdır. Fırça çox yumşaq olmamalıdır.

Əlləri həmişə yeməkdən əvvəl və sonra, məktəbdən və gəzintidən qayıdandan sonra sabunla yumaq lazımdır.

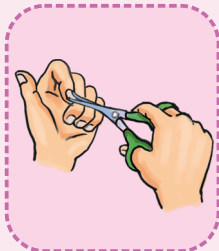
Həftədə bir dəfədən az olmayaraq, yayda isə gündə iki dəfə duş qəbul etmək faydalıdır.

Yuyunmazdan əvvəl yataq dəstini dəyişmək məsləhətdir. Alt paltarlarını və corabları isə gündəlik dəyişmək lazımdır.

Yatmadan əvvəl ayaqları soyuq su (qışda ilıq su) və sabunla yumaq lazımdır.

Həftədə bir dəfə dırnaqlar tutulmalıdır. Hər gün saçları daramaq lazımdır.

Ayaqqabılar tez-tez şotka ilə təmizlənməlidir. Həmişə təmiz cib dəsmalı, bir dəfə istifadə üçün nəzərdə tutulmuş quru və ya nəm salfet gəzdirmək lazımdır.

Otağınızı və sinifdə partanızı təmiz, kitabları, dəftərləri səliqəli saxlamaq və onların üzünü vaxtaşırı dəyişmək lazımdır.

Bu qaydalara əməl olunmasa, mikrobların* hücumuna məruz qalar və xəstələnərsiniz.

SUALLAR

1. Siz daha hansı özünəxidmət qaydalarına əməl edirsiniz?
2. Özünəxidmət qaydalarının əhəmiyyəti nədən ibarətdir?
3. Siz hansı sanitariya-gigiyena qaydalarına əməl edirsiniz?
4. Bu qaydalara əməl etməsək, nə baş verər?

Özünəxidmət qaydalarına və sanitariya-gigiyena qaydalarına əməl edin.

* **Mikrob** – sağlamlıq üçün təhlükəli olan mikroorqanizmdir.

5. BİTKİLƏR VƏ ONLARIN İNSAN SAĞLAMLIĞINDA ROLU

Şəkillərə diqqətlə nəzər yetirin.

Yerin “yaşıl geyimi” nədir?
Bitkilər haqqında nə bilirsiniz?
İnsanlar bitkiləri nə üçün becərir?

Gündəlik qidamızda hansı bitkilərdən istifadə edirik?

Bitkilərin insan və heyvanların həyatında rolu nədir?

İnsanın həyatında da bitkilər çox böyük rol oynayır. Onlar karbon qazını udur və insanın nəfəs alması üçün zəruri olan oksigen buraxır. Bitkilər bütün canlılar, o cümlədən insan üçün qida mənbəyidir.

Bitkilər şəhər mühitində tozu və səsi udaraq insanın rahat yaşamasına şərait yaradır.

İnsan bitkilərdən müxtəlif dərmanlar hazırlayır.

Bitkilərdən tikinti materialları alınır.

Bitkilər öz gözəlliyi ilə insanı özünə cəlb edir, onda yaxşı əhvali-ruhiyyə yaradır. İnsan öz sevdiklərinə də gül bağışlayır.

Bitkilərdən parça toxumaq üçün sap da alınır.

Həyatımızı bitkilərsiz təsəvvür etmək olmaz. Bitkilər nəinki təbiətə və evlərimizə gözəllik verir, eləcə də başqa vacib və faydalı vəzifələri yerinə yetirir.

Çiçək ləklərinin, güllüklərin yaradılması və parkların bəzədilməsi üçün becərilən bitkilər dekorativ bitkilər adlanır.

Dekorativ bitkilərin ömrü müxtəlif olur. Odur ki, onları üç qrupa bölürlər: birillik, ikiillik və çoxillik dekorativ bitkilər.

Bitkilərin hansı növlərini tanıyırsınız?

Sizcə, ikiillik bitkilər çoxillik bitkilərdən nə ilə fərqlənir?

Meyvəçilik – kənd təsərrüfatının bir sahəsi olub meyvə və giləmeyvələrin becərilməsi ilə məşğul olur.

Şəkildə hansı bitkilər təsvir olunub?

Meyvəli bitkiləri hansı əlamətlərinə görə 3 qrupa ayırırlar?

Meyvəli bitkilərdən nə hazırlanır?

Meyvə və tərəvəzdən hazırlanan məmulatlar

Tərəvəz bitkiləri – birillik bitkilərdir. Onların şirəli hissələrindən (təzə və ya emal olunmuş halda) qidalanmada istifadə olunur.

Şəkildəki tərəvəzlərin adlarını deyin.

SUALLAR

1. Gündəlik qidamıza daxil olan bitkilər hansılardır?
2. İnsanın həyatında bitkilər hansı rolu oynayır?
3. Tərəvəzlərdən hansı xörəklərin hazırlanmasında istifadə edilir?

6. SƏHƏR SÜFRƏSİ. NAHAR SÜFRƏSİ

Biz səhərlər yemək yeyirik.

Səhər süfrəsi necə olmalıdır?
Səhər süfrəsinə nələr daxildir?

Səhər yeməyi bütün gün ərzində yaxşı əhvali-ruhiyyənin qorunmasına imkan verir.

Səhər süfrəsini hazırlayarkən masaya kətan və ya pambıq parçadan salfet qoyulur. Salfetin üstünə kiçik nimçə yerləşdirilir. Nimçənin soluna ağzı yuxarı baxan çəngəl, sağına isə iti bıçaq qoyulur. Bıçağın ağzı nimçəyə tərəf qoyulmalıdır. Bıçağın dəstəyinin yanında nəlbəki və fincan qoyulur. Fincanın dəstəyi solda və nəlbəkidəki çay qaşığı sağda olmalıdır. Belə olduqda onlardan istifadə etmək asanlaşır. Masaya pendir, yağ və xama ayrıca qablarda qoyulur. Səhər yeməyinə ilıq bişirilmiş yumurta xüsusi qabda verilir. Qabı xırda nimçəyə qoymaq lazımdır. Yumurtanın yanında mütləq çay qaşığı olmalıdır.

Bərk bişirilmiş yumurtanı süfrəyə soyulmuş halda vermək lazımdır.

Qayğanaq süfrəyə çox zaman tavada verilir. Masaya çörəkqabı, cem və ya bal nimçəsi, içərisində şəkər tozu olan qab, duz və istiot qoyulur.

Səhər süfrəsinə ət məmulatları (sosiska və kolbasa), düyü və manna sıyıqları verilə bilər.

- Masanın nahara hazırlanması nə deməkdir?
- Nahar süfrəsini hazırlayanda nədən başlamaq lazımdır?
- Nahar masasına qab-qacağı necə düzmək lazımdır?

Masanı nahara hazırlamaq – süfrənin nahar üçün tərtib edilməsi, bəzədilməsidir.

Nahar masası nahar edənlərin sayı nəzərə alınmaqla bəzədilir.

Nimçələri hər bir stulun qarşısına masanın kənarından 5–10 sm məsafədə yerləşdirmək lazımdır.

Süfrəyə əvvəlcə dayaz nimçələr düzülür, nimçələrin üzərinə salfet qoyulur və onların üzərinə dərin nahar nimçəsi yerləşdirilir. Salfet nimçələrin sürüşməməsi üçün qoyulur.

Böyük nahar nimçələrindən solda kiçik nimçə qoyulur.

Nahar ləvazimatlarının sayı nahara veriləcək xörəklərdən asılıdır.

Sağda iti ağzı nimçəyə yönəlmiş yemək bıçağı və xörək qaşığı qoyulur. Nimçənin qarşısına desert* qaşığı qoyulur.

Çəngəllər ağzı yuxarı halda nimçənin solunda qoyulur.

İçkilər üçün şüşə və ya büllur qrafinlərdən istifadə edilir.

Əgər menyuda mineral su və ya meyvə şirəsi varsa, onda nimçənin qarşısına və ya yanına su stəkanı da qoyulur. Bərk yeməklər yemək bıçağı ilə kəsilir.

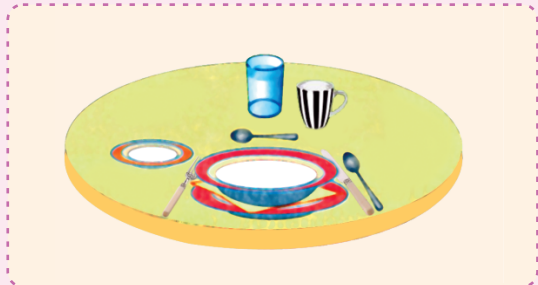
Əgər nahar çox sayda yeməkdən ibarətdirsə (məsələn, salat, sulu xörək, balıq və ya ət yeməkləri, desert), onda masaya uyğun nahar ləvazimatları düzülməlidir.

Salfetləri hansı materiallardan hazırlayırlar?

Hansı halda kağız salfetdən, hansı halda parça salfetdən istifadə edirlər?

Paltar ləkələrdən qorumaq üçün salfetdən istifadə edirlər. Yeməkdən qabaq parça salfeti nimçənin altından özünə tərəf olmaqla dizin üstünə sərilir.

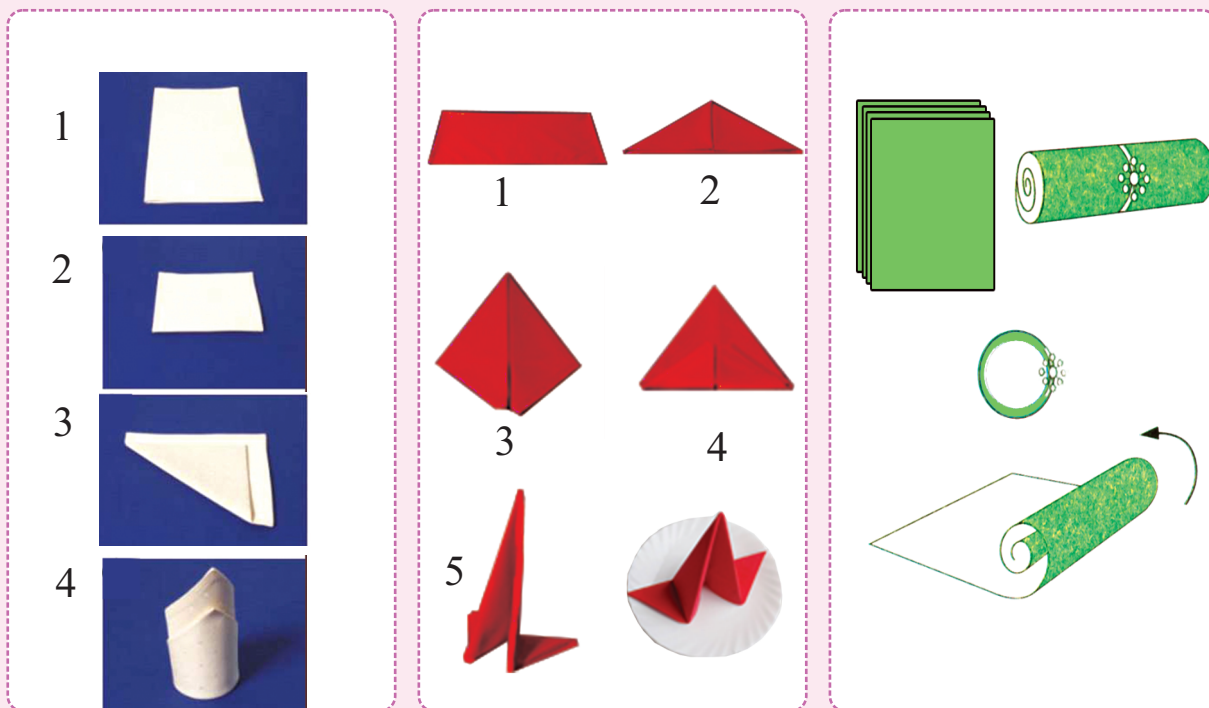
Əllər çox bulaşmamışsa, salfetin yuxarı yarısına silmək olar. Əlləri və dodaqları kağız salfetlə silmək daha yaxşıdır. Kağız salfetlər masa üzərinə xüsusi altlıqlarda qoyulur. Yeməyi bitirdikdən sonra parça salfeti səliqəli şəkildə nimçənin sağına qoymaq lazımdır. İstifadə edilmiş kağız salfet nimçəyə qoyulur.

* Desert — çərəz (xörəkdən sonra verilən meyvə, şirniyyat və s.)

Kağız salfetin müxtəlif üsullarla qatlanmasına diqqət yetirin.

SUALLAR

1. Səhər süfrəsinin ləvazimatları hansılardır?
2. Səhər süfrəsində hansı qida növlərindən istifadə edilir?
3. Salfetlər nə üçündür?
4. Siz müxtəlif üsullarla salfet qatlamaq bilirsinizmi?
5. Parça salfeti necə qatlamaq olar?

1. Səhər və nahar süfrəsi tərtib edin.
2. Yuxarıda verilmiş şəkillərə əsasən salfet qatlamağı öyrənin.

7. ŞAM SÜFRƏSİ. YEMƏK MASASI ARXASINDA DAVRANIŞ QAYDALARI

Şam süfrəsi necə tərtib olunmalıdır?
Şəklə diqqət yetirin.

Şam süfrəsi səhər süfrəsindən nə ilə fərqlənir?

Şam süfrəsinin tərtibində də səhər və nahar süfrələrindəki qab-qacaqdan istifadə edilir. Əgər şam süfrəsində qatıq, süd, meyvə şirəsi verilirə, onda masaya stəkanlar qoyulur. Şam süfrəsinə, adətən, desert nimçəsi düzülür.

Yeməklərin növündən asılı olaraq, şam süfrəsinin ləvazimatlarına əlavələr etmək olar. Bu hər kəsin öz zövqündən asılıdır.

Şam yeməyi olduqca yüngül olmalıdır. Çünki şam etdikdən sonra hərəkət fəallığı azalır. Yeməyi yatmadan iki-üç saat əvvəl qəbul etmək lazımdır ki, rahat həzm olunsun. Şam yeməyində müxtəlif salatlar, tərəvəzlə hazırlanmış ət və balıq xörəkləri, meyvə şirələri və s. istifadə edilə bilər. Şam edərkən yağlı və qızardılmış yeməklərdən az istifadə etmək məsləhətdir.

Yemək masası arxasında hansı davranış qaydalarına əməl etmək lazımdır?

Yemək masası arxasında davranış qaydalarına əməl etməyin əhəmiyyəti nədir?

Hər bir insan yemək masası ətrafında aşağıdakı qaydalara əməl etməlidir:

1. Yemək yeyərkən birdəfəyə böyük tikə dişləməyin.

2. Yemək yeyərkən danışmayın. Əgər sizə sual veriblərsə, əvvəlcə yeməyi udun, sonra cavab verin.

3. Su içən zaman qurtuldatmayın, çox isti xörəyi üfürməyin, qaşıqla nimçəni taqqıldatmayın. Səssiz yeməyə çalışın.

4. Əti böyük olmayan tikələrə doğrayın. Bir tikəni yedikdən sonra növbəti tikəni kəsin. Bütün payı hissələrə doğramayın: onda sizin nimçəniz səliqəsiz görünər, yemək isə tez soyuyar.

5. Qızardılmış quş ətinə böyük olmayan tikələrə kəsməklə çəngəl vasitəsilə götürmək lazımdır. Kəsmək çətinləşəndə tikəni əllə ayıraraq yemək olar.

6. Balığın qılçıqlarını çəngəllə və əllə çıxarmaq olar. Lakin bu zaman barmaqları yalamır, salfetlə silirlər.

7. Çəngəllə rahat götürülə bilən yeməyi qaşıqla götürməyin.

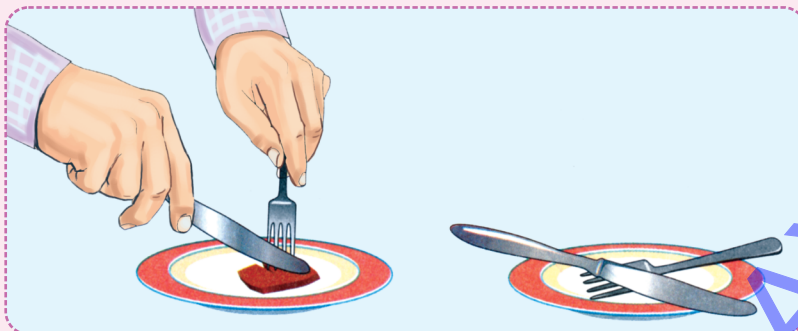
8. Bıçaqla yemək təhlükəlidir.

9. Kompotdan çıxan çəyirdəkləri nəlbəkiyə tüpürüb atmayın. Qasığı ağıza yaxınlaşdırıb çəyirdəyi çıxarın və nəlbəkiyə qoyun.

10. Əgər sizə nə isə götürmək lazımdırsa, masa boyunca dartınmayın, nəzakətlə onu ötürməyi xahiş edin.

11. Ümumi qabdan sizə tərəf olan tikəni götürün. Çünki ümumi qabdan özü üçün yaxşı tikə seçmək ədəbsizlikdir.

12. Hər hansı bir yeməyi kəsmək lazımdırsa, çəngəli sol, bıçağı isə sağ əldə tutun. Bulaşmış bıçağı və çəngəli masanın üzərinə qoymayın.

13. Bulaşq qablarınızı qonşu tərəfə itələməyin.
14. Çay içəndə çay qaşığını stəkanda saxlamayın – o çevrilə bilər.
15. Çayı qarışdırıb qaşığı nəlbəkiyə qoyun.
16. Masa arxasında ayağı ayağın üzərinə aşırıb oturmayın – bu, ədəbsizlikdir.
17. Yemək yeyərkən kitab oxumayın və telefondan istifadə etməyin – bu, ətrafınızdakılara qarşı hörmətsizlikdən başqa, həm də zərərliyə.
18. Çörəklə rəftarınızda diqqətli olun, dişləyib artığını atmayın. Buğdanın becərilməsi, yığılması, üyüdülməsi və çörəyin bişirilməsində nə qədər insan əməyi olduğunu həmişə yadınızda saxlayın. Həmçinin yaddan çıxarmayın ki, Yer kürəsində milyonlarla aclıq çəkən uşaq üçün çörək qırıntısı çox qiymətliyə! Eləcə də hər birimiz bütün ərzaq məhsullarını qənaətlə işlətməli, israfçılığa yol verməməliyik.

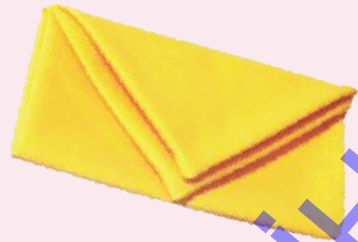

SUALLAR

1. *Şam süfrəsinin əsas ləvazimatları nədir?*
2. *Şam yeməyini nə üçün yatmazdan iki-üç saat qabaq qəbul etmək lazımdır?*
3. *Şam süfrəsində hansı yemək növlərindən istifadə etmək məsləhətdir?*
4. *Yemək masası ətrafında hansı davranış qaydalarına əməl edilir?*
5. *Çörəyə nə üçün qənaət etmək lazımdır?*

1. Şam süfrəsini tərtib edin və parça salfeti “çanta” formasında qatlayın.
2. Yemək masası arxasında davranış qaydalarına əməl etməyə çalışın.

8. PLASTİLİNDƏN OSMİNOQ FİQURU

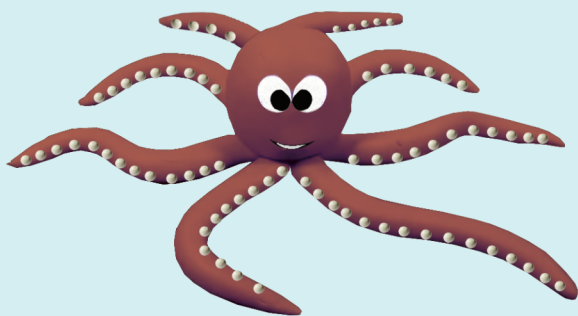

Suda hansı heyvanlar yaşayır?
Osminoq haqqında nə bilirsiniz?

Osminoq – ayaqları başlarında yerləşən səkkizayaqlı heyvandır. Ayaqlarında çoxlu sormaclar vardır. Suda yaxşı üzən yırtıcıdır.

Adi bir osminoqun bədən uzunluğu 25 sm-ə çatır. Onun ayaqları daha uzundur – 90 sm, lakin 120–130 sm-ə də çatı bilər. Bədən çəkisi 10 kq-a qədərdir. Osminoqun ağzında tutuquşu dimdiyinə bənzəyən iki güclü çənəsi vardır. Boğazında yeməkləri üyütməyə imkan verən sürtgəc vardır.

Bizə lazımdır

plastilin
bıçağı

altlıq

plastilin

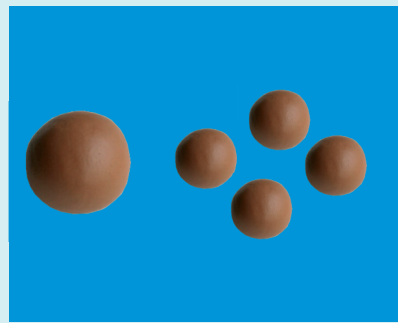
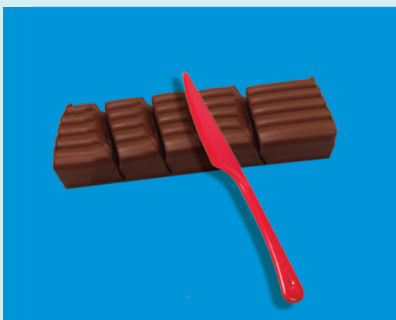

karandaş

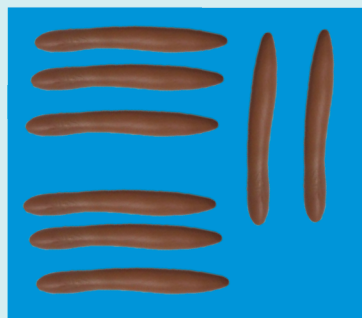
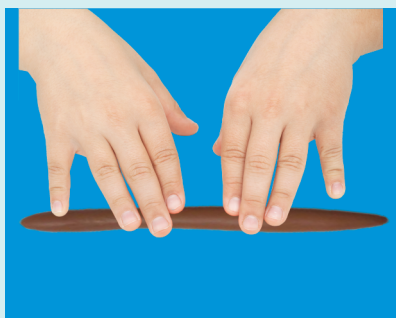
Plastilindən osminoq
fiquru düzəldək.

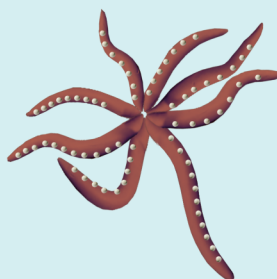
1. Qəhvəyi plastilin tirciyi biri digərlərindən böyük olmaqla 5 hissəyə ayırın və bütün hissələrdən kürəciklər yuvarlayın.

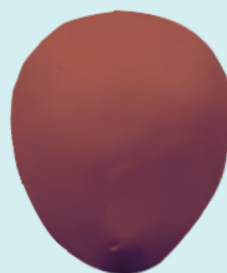
2. 4 kürəcikdən nazik bağlar yayın və 8 hissəyə ayırın.

3. Bağları səkkizguşəli ulduz formasında bir-birinə birləşdirin. Onlar osminoqun ayaqlarıdır. Ayaqları müxtəlif istiqamətlərə əyməklə onlara ağ plastilindən nöqtələr yapışdırın. Bunlar osminoqun sormaqlarıdır.

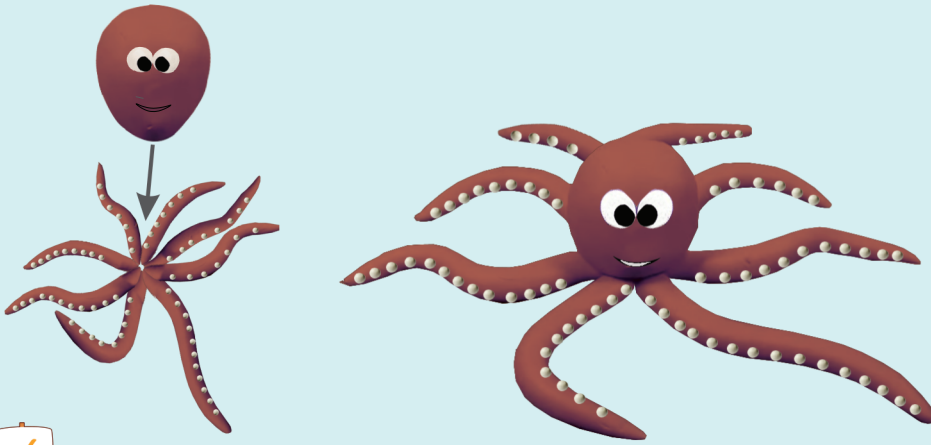
4. Böyük kürəciyi üst hissəsi geniş olmaqla uzunsov formaya salın. Bu osminoqun başıdır.

5. Ağ və qara plastilindən gözlər düzəldin və osminoqun başına bərkidin. Karandaşla osminoqun ağzını cızın.

6. Osminoqun başını səkkizguşəli ulduzla birləşdirin.

Plastilindən osminoq fiquru hazırdır.

SUALLAR

1. Osminoqlar hansı xassələrə malikdir?
2. Osminoqu hansı rəngdə plastilinlərdən hazırladınız?
3. Osminoqun hazırlanma ardıcılığı nədən ibarətdir?

Plastilindən hörümçək fiqurunu düzəldin.

9. PLASTİLİNDƏN TANK OYUNCAĞI

Tapmacanı tapın:

Bir tısbağam var,
Poladdandır köynəyi.
Düşməni lərzəyə salır,
Onun xarici görkəmi.

Plastilindən tank
oyuncağını düzəldək.

Bizə lazımdır

plastilin

plastilin
bıçağı

altlıq

karandaş

1. Tankın tırtıllarını düzəltmək üçün qəhvəyi rəngdə plastilindən müxtəlif ölçüdə kürəcik hazırlayın və onları yastılayaraq bir-birinin yanına düzün.

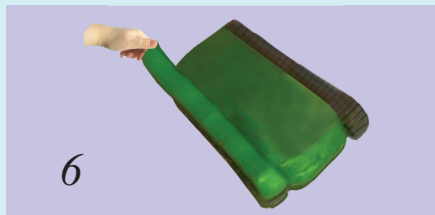
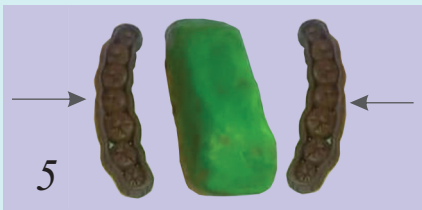
2. Yastılanmış kürəciklərin mərkəzinə kiçik kürəciklər yapışdırın və onların kənarlarını karandaşla hörümçək toruna oxşar xətləyin. (3)

3. Qəhvəyi plastilindən nazik çubuq yayın və yastılayın. (3)

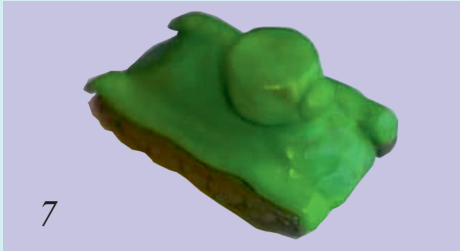
4. Karandaşla yayılmış plastilin lenti eninə xətləyin və təkərlərin üzərinə yapışdırın. Tankın tırtılı hazırdır. (4) Tırtıldan 2 ədəd düzəldin.

5. Tankın gövdəsini düzəldin. Qəhvəyi rəngdə plastilinə yaşıl plastilin yapışdırın və hər iki tırtılı (yastılanmış, nazik) gövdəyə yapışdırın.

6. Tırtılların üzərinə yaşıl plastilindən nazik lent yapışdırın və onu gövdəyə birləşdirin. (6)

7. Dairəvi formada tankın qala hissəsini yapın və onu tankın gövdəsinə birləşdirin. (7)

8. Tankın top və pulemyotunu, fənərlərini, mühərrik hissəsini, yanacaq çənlərini şəkildəki kimi hazırlayın və gövdəyə birləşdirin. (8)

Plastilindən tank oyuncağı hazırdır.

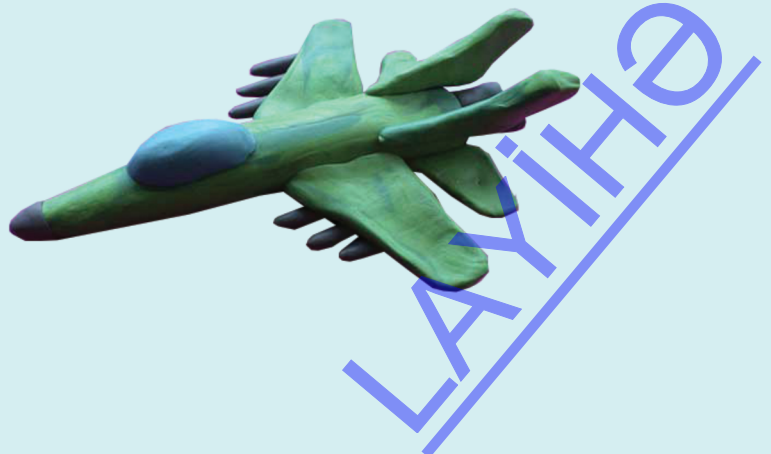
SUALLAR

1. Tank haqqında nə bilirsiniz?
2. Hazırladığınız tank modeli neçə hissədən ibarətdir?
3. Tankın tırtıllarını necə hazırladınız?
4. Tankın qala hissəsində nə yerləşir?

Plastilindən qırıqçı təyyarə düzəldin.

10. PLASTİLİNDƏN ZEBR OYUNCAĞI

Afrikada yaşayan hansı heyvanları tanıyırsınız?

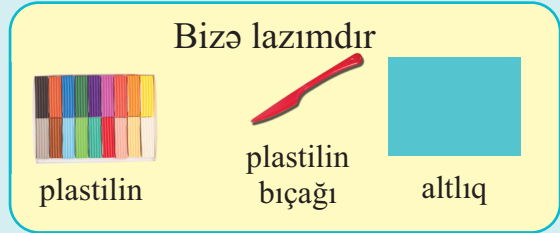
Zebr haqqında nə bilirsiniz?

Zebr – Afrikada yaşayan vəhşi, zolaqlı atdır. Zebrlərə yalnız Mərkəzi və Cənubi Afrikada rast gəlinir. Hər bir zebrin insanın barmaq izlərinə bənzəyən qara və ağ zolaqlardan ibarət nadir nümunəsi vardır. Maraqlıdır ki, zebralar bütün atlar kimi ayaq üstə deyil, uzanaraq yatırlar.

Plastilindən zebr oyuncağını düzəldək.

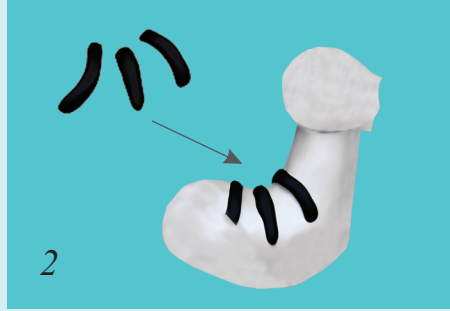
1. Ağ rəngdə plastilin tircikdən zebrin gövdə, baş, ayaqlar və quyruq hissələri üçün silindrik bağlar yayın.

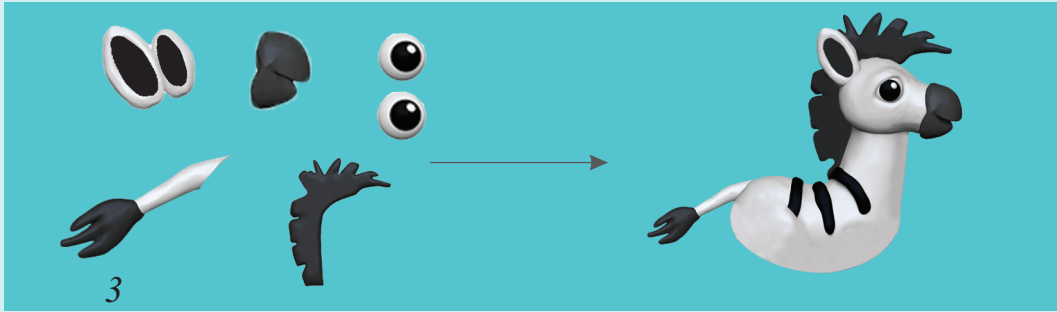
2. Əvvəlcə zebrin gövdəsini və başını şəkildeki kimi düzəldərək qara plastilindən zolaqlarını gövdəyə yapışdırın.

PLASTİLİNDƏN YAPMA İŞLƏRİ

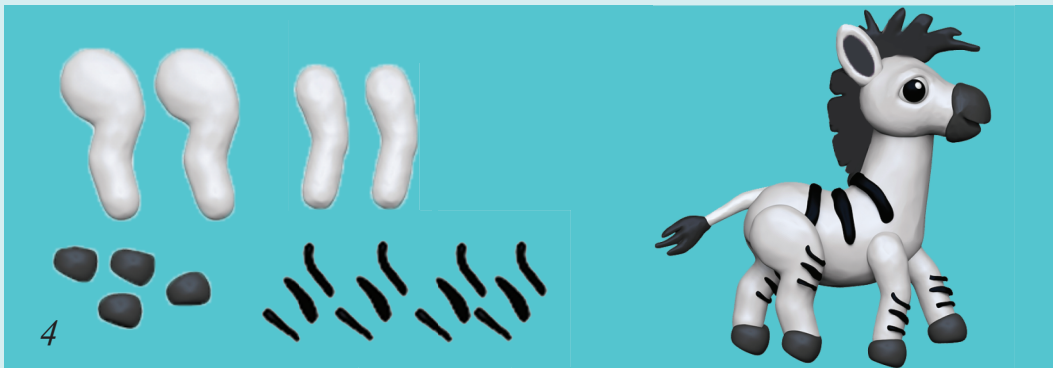
2. Əvvəlcə zebrin gövdəsini və başını şəkildəki kimi düzəldərək qara plastilindən zolaqlarını gövdəyə yapışdırın.

3. Ağ və qara plastilindən zebrin quyruğunu, qulaqlarını, yalını, ağzını, gözlərini düzəldərək onun gövdəsini və başını formalaşdırın.

4. Ağ və qara plastilin bağlardan zebrin bir cüt qabaq və bir cüt arxa ayaqlarını şəkildəki kimi düzəldib gövdəsinə birləşdirin.

Plastilindən zebr oyuncağı hazırdır.

Plastilindən pələng oyuncağını düzəldin.

11. KAĞIZ ZOLAQLARDAN ÇİÇƏK APLİKASIYASI

Siz qayçı haqqında nə bilirsiniz?

Qayçıdan hansı peşə sahibləri istifadə edirlər?

İlk qayçının yaradılmasından min ildən artıq vaxt keçib. Bu, qoyunları qırmaq üçün nəzərdə tutulmuş qayçı idi. Onların tiyələri* mərkəz ətrafında dönmürdü, yaylı lövhə ilə birləşdirilərək sadəcə əl ilə sıxılırdı.

Qayçıların növləri: 1. dekorativ qayçı; 2. manikür qayçısı; 3. bağ qayçısı; 4. metal qayçısı; 5. mətbəx qayçısı; 6. qoyun qırmaq üçün qayçı; 7. məktəbli qayçısı; 8. tibb qayçısı; 9 və 10. bərbər qayçısı; 11. dərzi qayçısı; 12. armatur* kəsən qayçı;

13. plastik boru kəsən qayçı; 14. dəftərxana qayçısı.

Sonralar sənətkarlar iki bıçağı mismarın köməyi ilə birləşdirib, onların dəstəyini isə üzük formasında əydilər. Qayçı belə yarandı. Qayçını dəmirdən, poladdan, gümüşdən hazırlayırdılar, qiymətli metalla bəzəyirdilər. Bəzən həddən artıq olan bəzəklər bu alətdən istifadə etməyə maneçilik törədirdi.

Müxtəlif uzunluqda kəsilmiş kağız zolaqlarından qar dənəciyi fiqurları düzəltmək olarmı?
Şəkildə təsvir olunan qar dənəciyi fiqurunu kağız zolaqlarından necə hazırlamaq olar?

***Tiyə** – qayçının ağzı, kəsən hissəsi

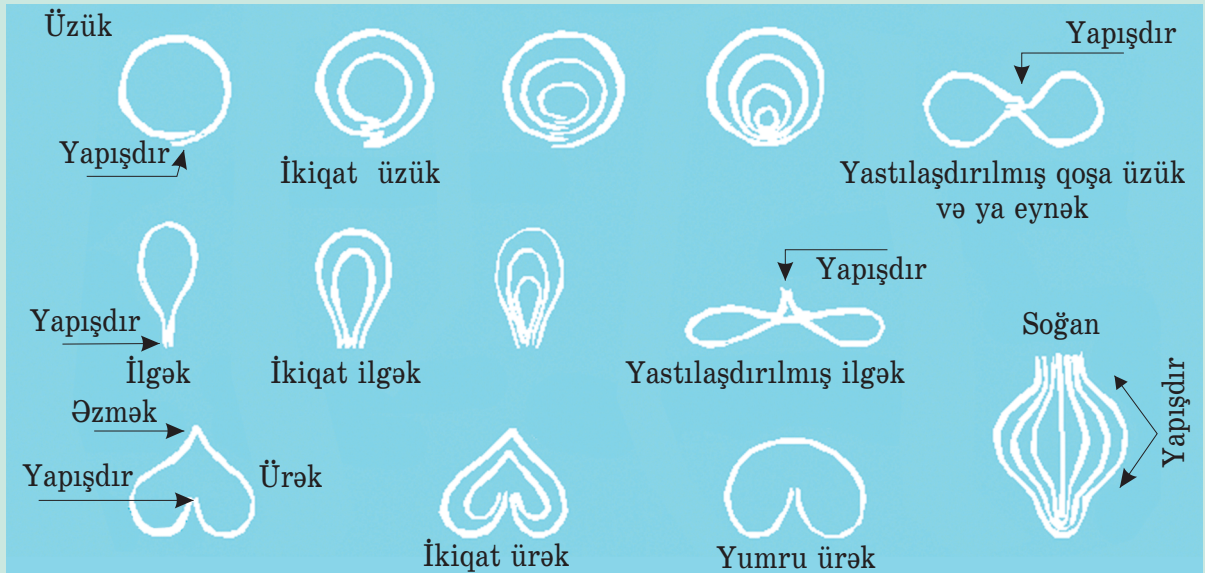
***Armatur** – dəmir-beton qurğularda metal çərçivə.

Küknar ağacı bəzəmək üçün belə bəzəkləri adi kağızdan çox sadə üsulla hazırlamaq olar. Belə bir fiqur hazırlamaq üçün on ədəd eyniölçülü kağız zolağı kəsmək və onları ortadan steplerlə bərkitmək lazımdır. Daha sonra hər bir zolağı mərkəzə doğru qatlamaq və yapışdırmaqla qar dənəciyini əldə etmək olar.

Kağız zolaqlarından müxtəlifformalı elementlər (detallar) hazırlayıb onları birləşdirməklə müxtəlif təsvirlər yaratmaq olar.

Kağız zolaqlardan hazırlanan elementlər

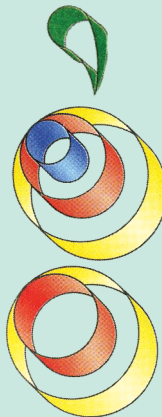

Çiçək aplikasiyasına nəzər yetirin.

Bu təsvirdə hansı elementlərdən istifadə olunub?

Çiçək aplikasiyası düzəldək.

Əsas olaraq boş konfet qutusu, zolaqlar üçün rəngli kağızlar götürmək lazımdır. Kağız vərəqinin uzun tərəfinə eni 2–3 sm (yaxşı olardı ki, zolağın eni qutunun dərinliyinə bərabər olsun) zolaqlar cızın və kəsin.

Verilmiş uzunluqda zolaqdan onun $1/4$, $1/2$, $3/4$ hissəsi qədər uzunluqda kiçik zolaqlar kəsin.

Müxtəlif zolaqlardan çiçəyin şəkildə göstərilən detallarını hazırlayın və onları şəkildəki ardıcılıqla yapışqanla bərkidin. Fon üçün qutunun daxilinə rəngli kağız və ya karton yapışdırın.

Çiçək fiqurunun qutuya necə bərkidilməsinə fikir verin və nəticə çıxarın.

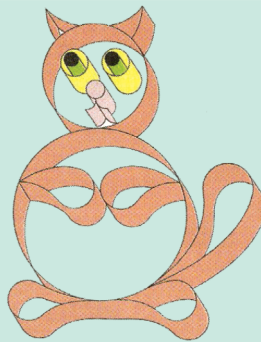
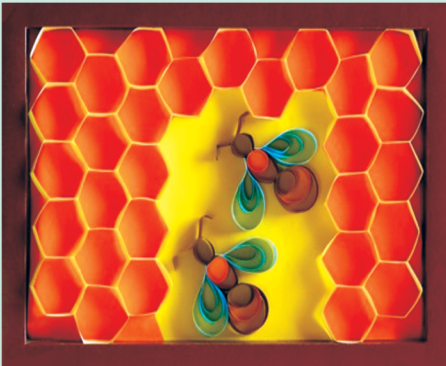

SUALLAR

1. Şəkildəki qayçılara diqqət yetirin. Sizcə, onlardan hansı məqsədlər üçün istifadə etmək olar?
2. Qayçılarda hansı fərqləri müşahidə etdiniz?
3. Daha hansı növ qayçıları tanıyırsınız?
4. Siz bu dərstdə hansı materialdan istifadə etdiniz?
5. Çiçək aplikasiyasının hazırlanmasında hansı elementlərdən istifadə olunmuşdur?

Kağız zolaqlarından istifadə edərək arı şanı, pişik və ya qar dənəciyi aplikasiyalarından birini hazırlayın.

12. HEYVAN SİLUETLƏRİ. PANDA

Panda haqqında nə bilirsiniz?

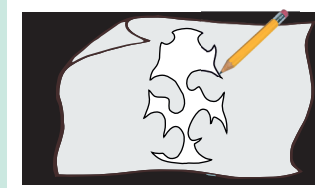
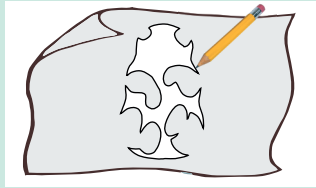

Panda – Çinin cənubunda yaşayan çox nadir heyvanı belə adlandırırlar. Yer kürəsində cəmi bir neçə yüz panda qalmışdır. Buna görə də onlar təbiətin mühafizəsi üzrə “Qırmızı kitab”a daxil edilmişlər. Bu təşkilat pandanın əsas qida mənbəyi olan bambuk meşələrinin mühafizəsinə nəzarət edir. Onları ovlamaq qəti qadağandır.

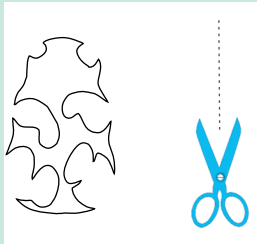

Pandanın aplikasiyasını hazırlayaq.

1. Pandanın konturunu (səh. 68) əvvəlcə kalkaya, sonra ağ kağıza köçürün.

2. Pandanın konturunu qayçı vasitəsilə kəsin və onun ağrəngli siluetini qara kağıza yapışdırın qara flomasterlə pandanın sifətini formalaşdırın.

Panda aplikasiyası hazırdır.

SUALLAR

1. Sizcə, hər hansı fiquru kəsəndə nəyə fikir vermək lazımdır?
2. Siluet dedikdə nə başa düşürsünüz?

13. SİMMETRİK NAXIŞKƏSMƏ

Hər hansı bir həşəratın təsvirinə baxın. O, simmetriya oxuna malikdir. Əgər bu təsviri təsəvvürümüzdə yarıdan qatlasaq, onda onun iki hissəsi üst-üstə düşəcək. Bu qat xətti təsvirin simmetriya oxu adlanır.

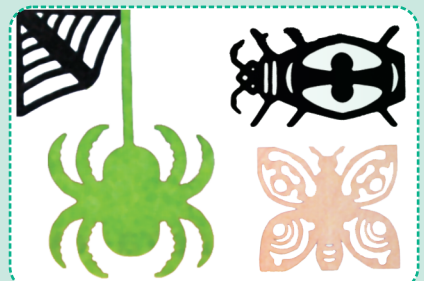
Bu xassədən kağızın naxışlı kəsilməsində istifadə etsəniz nə alınar? Biz kağızı təsəvvürdə yox, həqiqətən qatlayacağıq.

Hazır aplikasiyalara diqqət yetirin.

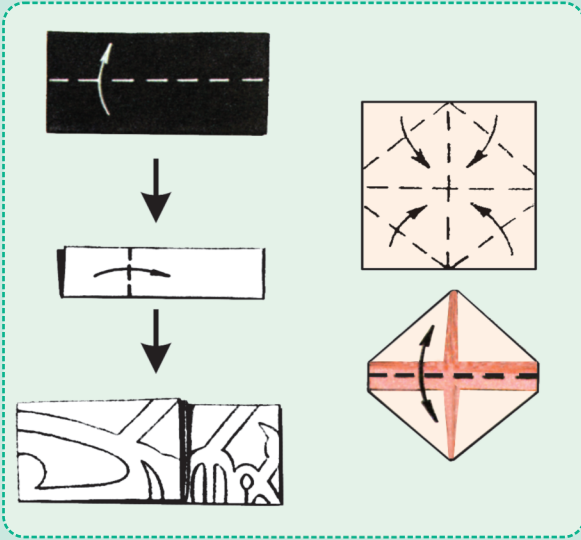

Kəpənək və hörümçək toru üzərindəki hörümçək təsvirlərində hansı simmetriya oxlarını görürsünüz?

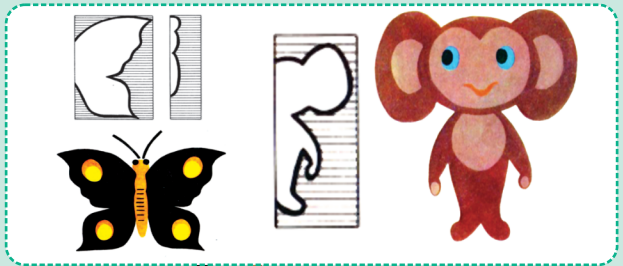

Siz onları hansı kəsmə üsulu ilə kəsəcəksiniz?

Bu məmulatların hazırlanması üçün kağız nə üçün məhz belə qatlanır?

Cizgi filminin qəhrəmanı olan Çeburaşkanın və kəpənəyin kəsilməsi texnologiyasına diqqət yetirin. Onların ülgülərini rəngli vərəqə köçürün, kəsin və kağıza yapışdıraraq aplikasiyalarını hazırlayın.

SUALLAR

1. Simmetrik kəsmədə əsas nəyə fikir vermək lazımdır?
2. Siz bu fiqurları hazırlayarkən hansı kəsmə üsulundan istifadə etdiniz?

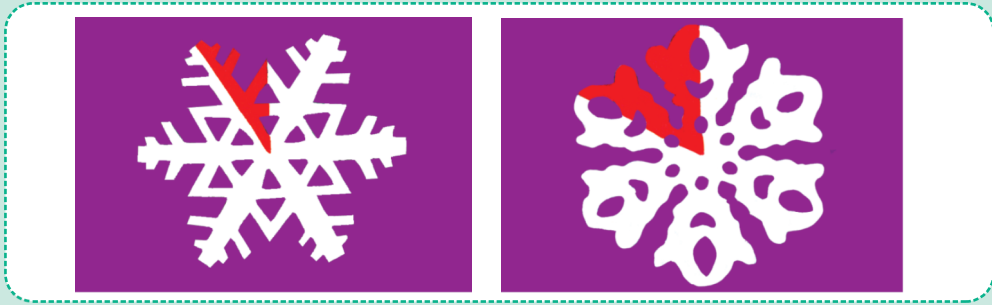
14. QAR DƏNƏCİYİ APLİKASIYASININ HAZIRLANMASI

Siz nə vaxtsa əsl qar dənəciklərinə fikir vermisiniz?
Onlar necə görünür?

Qeyd etmək lazımdır ki, qar dənəcikləri nazik buz iynəciklərdən ibarətdir və altıbucaqlıdır. Buz iynəciklər birləşib saysız-hesabsız naxışlar yaradır.

Şəkildəki qar dənəciklərindən hansı əslinə oxşayır?
Siz onların fərqlərini nədə görürsünüz?

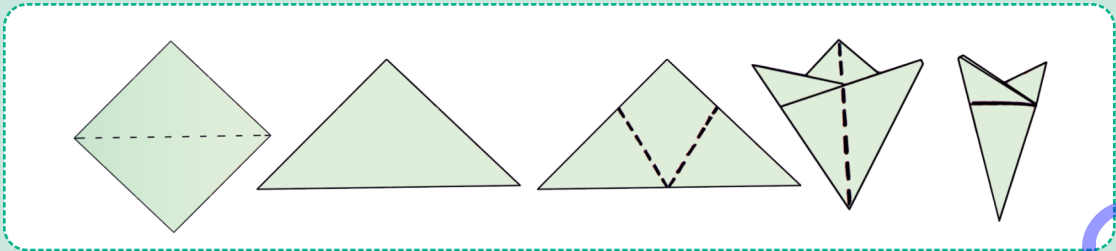

Qar dənəciyini kəsmək üçün nazik kağız götürün.
Bu, kalka, kağız salfet, folqa ola bilər.

Kağız nə üçün nazik olmalıdır?

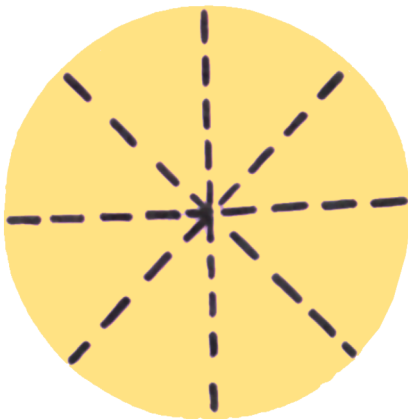
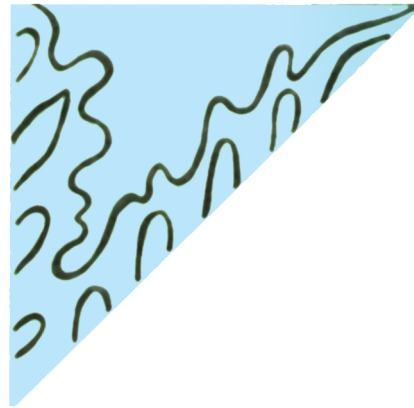
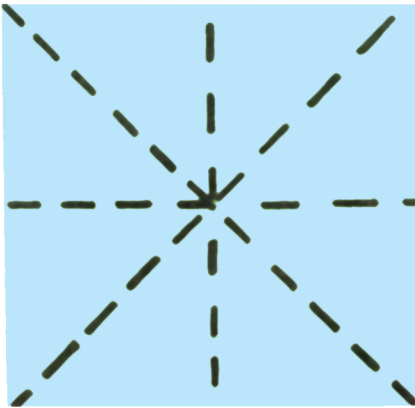
Qar dənəciyi nə qədər zərif naxışlı olsa, o qədər incə görünər.
Ona görə də qar dənəciyi kəsdiyimiz kağız nazik olmalıdır.
Altıbucaqlı qar dənəciyini kəsmək üçün nişanlama ardıcılığı belə yerinə yetirilir:

Nişanlamayı sol tərəfdən edirik. Qar dənəciyi necə alınır?

Əgər şəkil sağ tərəfdən çəkilərək kəsilərsə, qar dənəciyi alınar?

Əgər şəkli hər iki tərəfdən çəkərək kəssəniz, nə alınar?

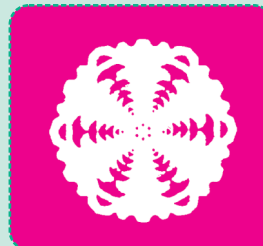

SUALLAR

1. Qar dənəciyi kəsdikdə hansı qayçıdan istifadə etmək lazımdır? Nə üçün?
2. Kağızdan qar dənəcikləri kəsərkən əsas nəyə fikir vermək lazımdır?

Kağız salfetdən zərif qar dənəciklərinin göstərilən sadə variantlarını kəsməyə çalışın.

15. HƏNDƏSİ FİQURLARDAN APLİKASIYA. MƏZƏLİ KÖPƏK

Şəkildəki köpək sizə tanışdır mı?
Köpək aplikasiyasında hansı fiqurlardan istifadə edilib?

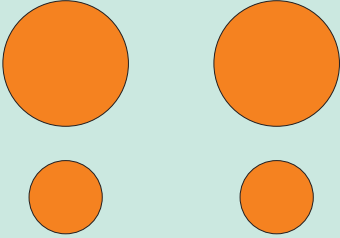

Bu balaca, qısaayaqlı köpəyin adı Pekinesdir.

Cinsin adı Pekin şəhərindən gəlir. Çinlilər pekinesləri **Fu** itləri adlandırırlar. Pekineslər Çin imperatorunun ailəsinə mənsub idi, sarayda saxlanılırdı.

Rəngli kağızlardan məzəli köpək aplikasiyası düzəldək.

1. 3 rəngdə (açıq və tünd-qəhvəyi, narıncı) kağız götürün və pərgarın köməyi ilə müxtəlifdiametrlilik* dairələr kəsin.

2. Qayçı ilə dairələri yarıya bölün. Böyük dairənin yarısı gövdə, kiçik dairələr baş, qulaqlar və qısa tüklər üçündür.

3. Tükləri üçün böyük və kiçik yarım dairələri bərabər hissələrə xətkəşlə bölün və qayçı ilə kəsin.

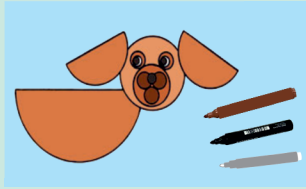
***Diametr** – dairədə iki nöqtəni birləşdirən və dairənin mərkəzindən keçən kəsiyin uzunluğudur.

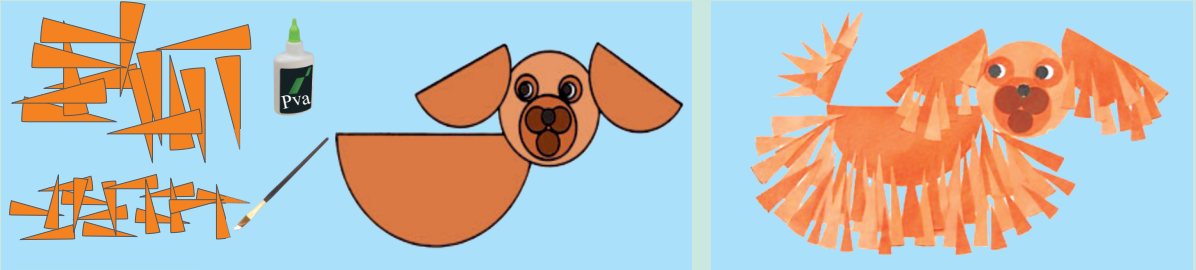
4. Dairələrdən və yarım dairələrdən gövdəni və başı şəkildə göstərilən qaydada yapışdırın.

5. Qara, qəhvəyi və ağ flomasterlə köpəyin sifətini formalaşdırın.

6. Qulaqlara və quyruğa kiçik dairədən kəsilmiş tükləri, gövdəyə isə böyük dairə hissələrindən kəsilmiş tükləri yapışdırın. Uzun tüklərin üzərinə nisbətən qısa tüklər yapışdırmaq olar.

Məzəli köpək aplikasiyası hazırdır.

SUALLAR

1. Hazırladığınız aplikasiyada hansı rəngdə materialdan istifadə edilmişdir?
2. Aplikasiyanın hissələri hansı həndəsi fiqurlar şəklində kəsilmişdir?

Konfet kağızlarından istifadə edərək şəkildəki avtomobili hazırlayın.

16. RƏNGLİ KAĞIZLARDAN AZƏRBAYCAN BAYRAĞI MOZAİKASI

Azərbaycanın hansı simvollarını* tanıyırsınız?

Azərbaycan bayrağı haqqında nə bilirsiniz?

Bayraq dövlətin özünütədiq simvolu sayılır. Dövlətin varlığının, tarixinin və taleyinin göstəricisidir. Qürur və güvənc yeri kimi bayraq dünyanın hər yerində ən müqəddəs milli dəyərdir, azadlığın rəmzidir.

Xalqımızın azadlığını, suverenliyini, istiqlalımız uğrunda apardığımız tarixi mübarizəni, mənəvi dünyagörüşümüzü tərənnüm edən ay-ulduzlu bayrağımız həm də milli kimliyimizin ən böyük tərənnümçüsüdür. Dövlət bayrağı bütün Azərbaycan vətəndaşları üçün müqəddəs dövlətçilik rəmzidir.

Azərbaycan bayrağı ilə bağlı ilk qərar 1918-ci ildə Azərbaycan hökuməti tərəfindən qəbul edilmişdir.

Azərbaycan bayrağı neçə rəngdən ibarətdir?

Azərbaycan bayrağı **göy, qırmızı və yaşıl** rənglərdən ibarət olub, üzərində **aypara** və **səkkizguşəli ulduz** təsvir edilmişdir.

Göy – Xalqımızın türk olması, türkçülük ideyası ilə əlaqədardır. Mavi rəng həm də hər zaman, qədim dövrlərdən belə türklərin mavi rəngə önəm verməsi ilə əlaqədardır. Buna görə də mavi rəng həm də simvolik mənə daşıyır.

Qırmızı – müasirləşməyi, inkişafı bildirir. Qırmızı rəngin üstündə aypara və 8 guşəli ulduz haqqında müxtəlif fikirlər vardır.

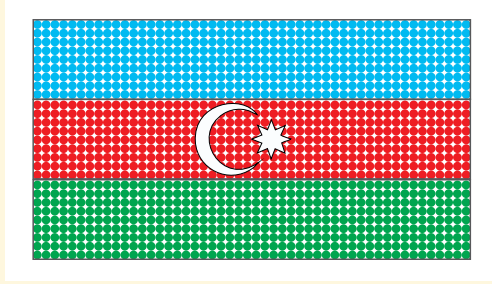
Bayrağın üzərindəki aypara türk xalqlarının simvoludur. Bəzi tədqiqatçıların fikrincə, dövlətin prinsipləri müəyyənləşdirilərkən 8 prinsip əsas götürülüb: bunlar **türkçülük, islamçılıq, çağdaşlıq, dövlətçilik, demokratiklik, bərabərlik, azərbaycançılıq və mədəniyyətçilik**dir.

Yaşıl – Müsəlman sivilisasiyanı, İslam dininə mənsubluğumuzu bildirir.

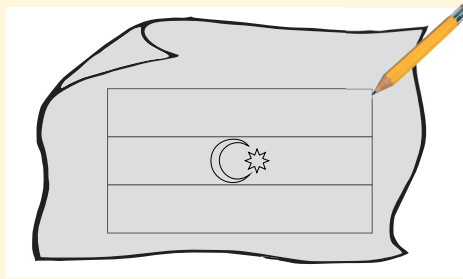
*Simvol – rənz, işarə, məs., göyərçin sülh simvoludur.

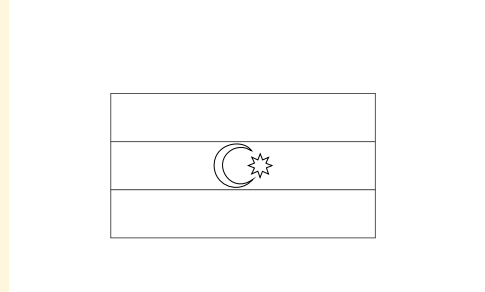
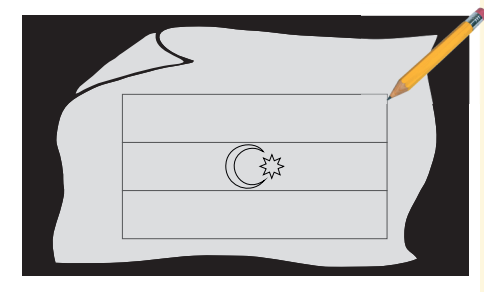
Rəngli kağızlardan Azərbaycan bayrağının mozaikasını düzəldək.

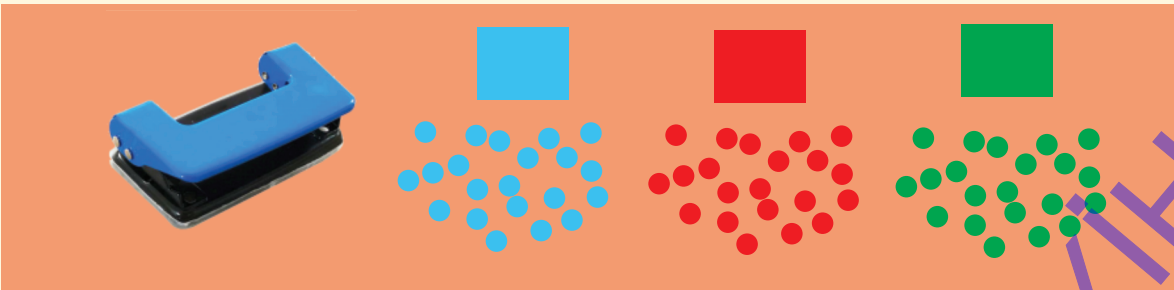
1. Bayrağın konturunu (səh. 68) kalkaya köçürün.

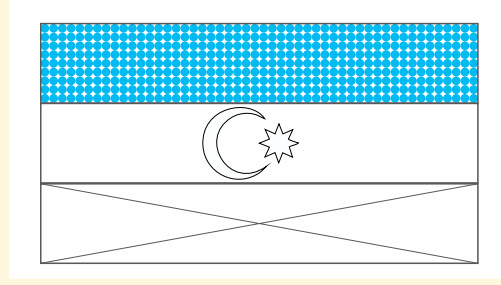
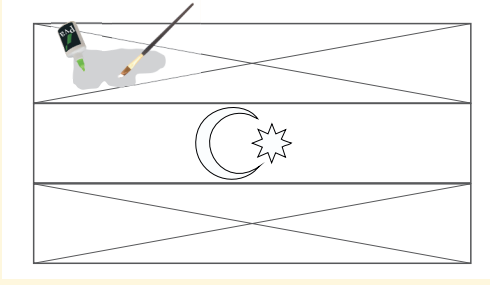
2. Köçürmə kağızından istifadə edərək bayrağın konturunu ağ kartona köçürün.

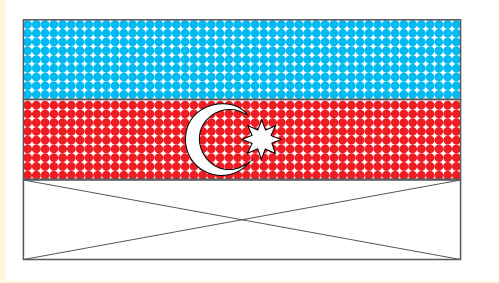
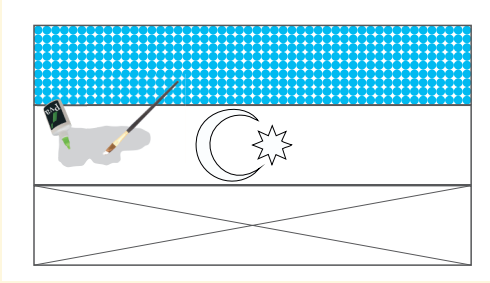
3. Göy, qırmızı və yaşıl kağızlardan deşikaçanla kiçik dairələr kəsin.

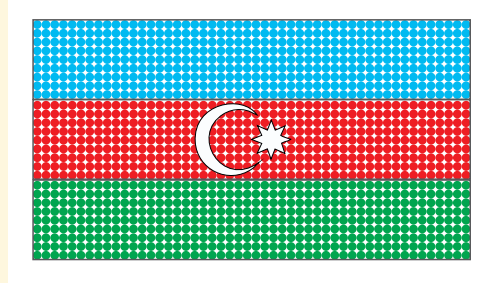
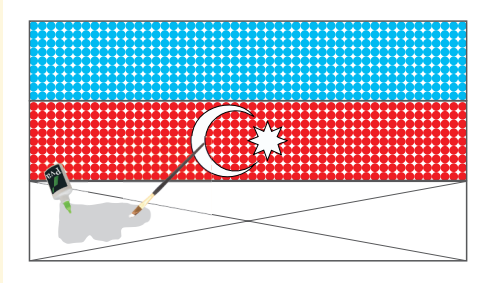
4. Bayrağın birinci zolağına yapışqan yaxaraq mavi dairələri yapışdırın.

5. Bayrağın ikinci zolağına yapışqan yaxaraq qırmızı dairələri yapışdırın.

6. Bayrağın üçüncü zolağına yapışqan yaxaraq yaşıl dairələri yapışdırın.

Rəngli kağızlardan Azərbaycan bayrağı mozaikası hazırdır.

SUALLAR

1. Dövlətin hansı simvollarını tanıyırsınız?
2. Azərbaycan bayrağı ilə bağlı ilk qərar neçənci ildə qəbul edilmişdir?
3. Azərbaycan bayrağında neçə rəng vardır?
4. Hər bir rəng nəyi ifadə edir?
5. Ay-ulduzun mənası haqqında nə deyə bilərsiniz?

Rəngli kağızlardan Türkiyə Respublikasının bayrağının mozaikasını hazırlayın.

17. PLASTİLİNDƏN XARİBÜLBÜL MOZAİKASI

Azərbaycanın Şuşa şəhəri haqqında nə bilirsiniz?

Xarıbülbul haqqında nə bilirsiniz?

Azərbaycanın Şuşa dağlarında xarıbülbul adlanan qeyri-adi bir gül yetişir. Gülə bu ad bülbulə bənzədiyinə görə verilib. “Xar” sözü isə tikan mənasını verir, yəni “tikanlı bülbul”. Xarıbülbulün digər adı Qafqaz Qaş Səhləbidir.

Xarıbülbul Yer kürəsində yalnız Qarabağda, xüsusilə də Şuşada bitir.

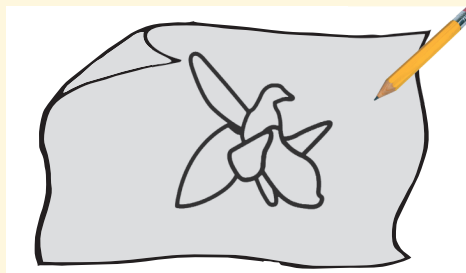
Dünyanın heç bir yerində rast gəlinməyən xarıbülbul təbiətin ən böyük möcüzələrindən biridir. Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində yaşayan əhali bu gülə hər zaman xüsusi münasibət bəsləyib. Xarıbülbul Şuşanın və ümumilikdə Qarabağın rəmzinə çevrilib. Xarıbülbulün təsvirinə Azərbaycan xalçalarında rast gəlmək mümkündür.

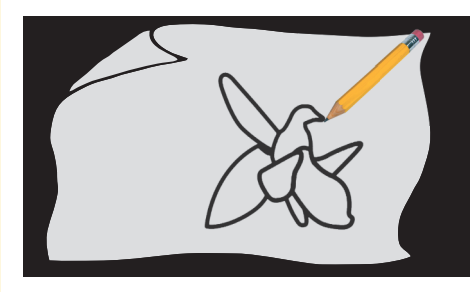
Plastilindən Xarıbülbul mozaikasını düzəldək.

1. Xarıbülbulün konturunu (səh. 69) kalkaya köçürün.

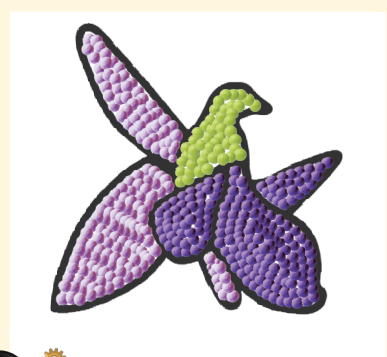
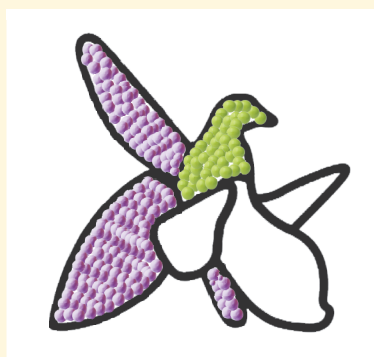
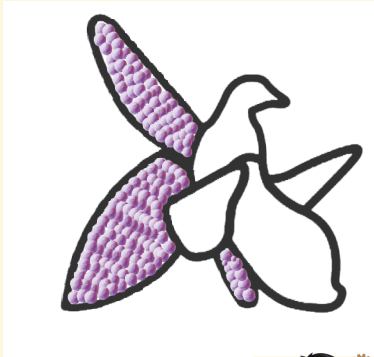
2. Köçürmə kağızından istifadə edərək xarıbülbülün konturunu ağ kartona köçürün.

3. Açıq-yaşıl, açıq və tünd-bənövşəyi plastilindən çoxlu sayda kürəciklər yuvarlayın.

5. Xarıbülbülün şəklinə baxaraq plastilindən kürəcikləri növbə ilə rənglər üzrə karton üzərindəki xarıbülbül konturuna yapışdırın.

SUALLAR

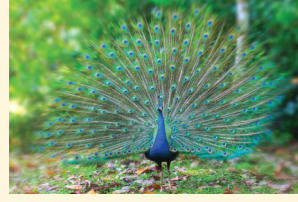
1. Xarıbülbül hansı şəhərin simvolu hesab edilir?
2. Xarıbülbül mozaikasında neçə rəng vardır?
3. Xarıbülbül haqqında hansı bilikləri əldə etdiniz?
4. Plastilindən xarıbülbül mozaikasının hazırlanması ardıcılığı nədən ibarətdir?

18. MUNCUQDAN TOVUZQUŞU MOZAİKASI

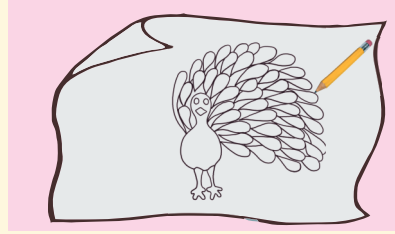
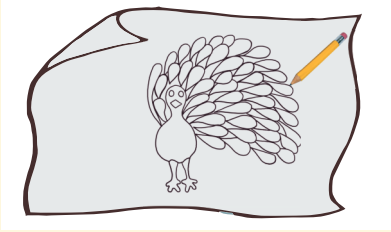
Şəkildəki quşu tanıyırsınız?

Bu tovuz quşu mozaikası hansı materialdan hazırlanmışdır?

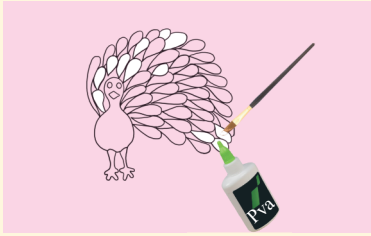

Muncuqdan tovuzquşunun mozaikasını hazırlayaq.

1. Tovuzquşunun konturunu (səh.70) əvvəlcə kalkaya, sonra kartona köçürün.

1. Tovuzquşunun konturuna yapışqan yaxın və müxtəlifrəngli muncuqları mərkəzdən başlayaraq konturun üzərinə yapışdırın.

Muncuqdan tovuzquşu mozaikası hazırdır.

SUALLAR

1. Bu mozaika işində, əsasən, nəyə fikir vermək lazımdır?
2. Muncuqlar kartona necə bərkidilir?

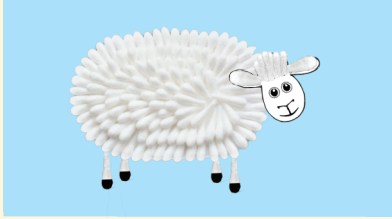
Muncuqlardan avtomobil mozaikası hazırlayın.

19. PAMBIQLI ÇÖPLƏRDƏN QUZU MOZAİKASI

Quzu haqqında
nə bilirsiniz?

Bizə lazımdır

panbıqlı
çöplər

mavi karton

flomaster

köçürmə
kağıdı

karandaş

qayçı

kalka

yapışqan və

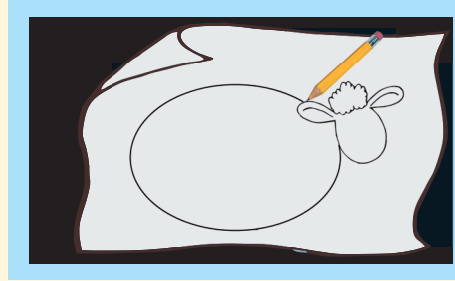
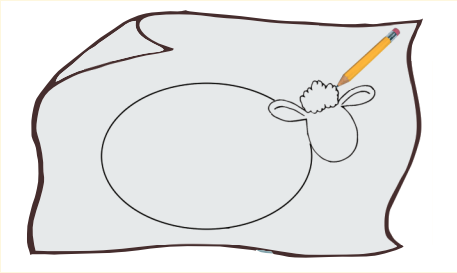

firça

Quzu mozaikasını hazırlayaq.

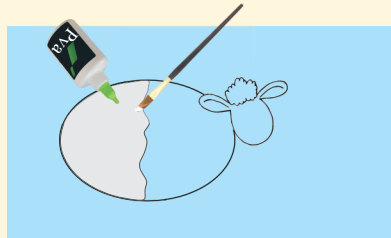
1. Quzunun konturunu (səh. 69) mavi kartona köçürün.

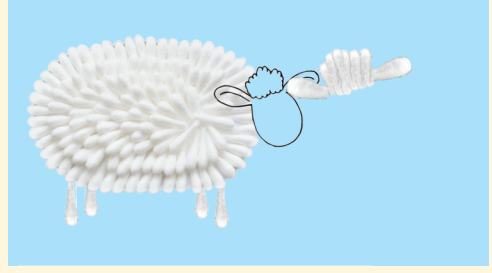
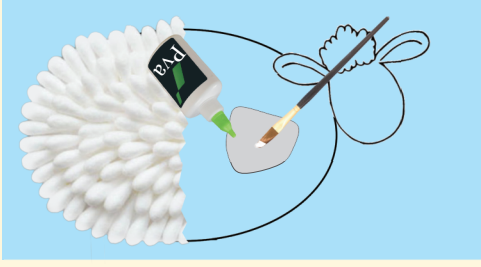
2. Çubuqların pambıqlı hissələrini qayçı ilə kəsin.

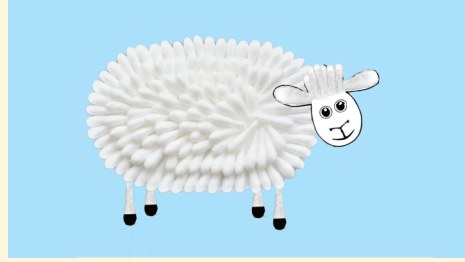
3. Quzunun gövdəsinə yapışqan yaxın.

4. Kəsilmiş pambıqlı hissələri gövdəyə yapışdırın. Quzunun ayaqlarını bərkidin.

5. Qara flomasterlə quzunun üz cizgilərini və dırnaqlarını formalaşdırın.

Pambıqlı çöplərdən quzu mozaikası hazırdır.

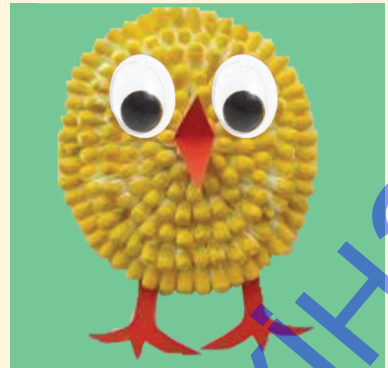
SUALLAR

1. Quzu mozaikasının hazırlanmasında hansı materiallardan istifadə etdiniz?
2. Mozaikanın hazırlanması ardıcılığı nədən ibarətdir?
3. Pambıq çöpləri təmələ necə bərkidilir?
4. Mozaikanı hazırladıqda yapışqanı nə ilə əvəz etmək olar?

Quzu mozaikasının hazırlanması texnologiyasından istifadə edərək cücə mozaikasını hazırlayın.

20. KAĞIZ MODULLARDAN BƏDİİ KONSTRUKSİYALAR

KAĞIZ FIRLANĞIC

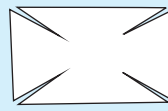
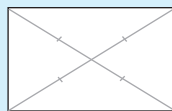
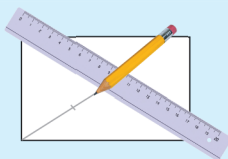
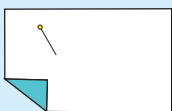

Siz fırlanğıc görmüsünüz? Onu kağızdan necə hazırlamaq olar?

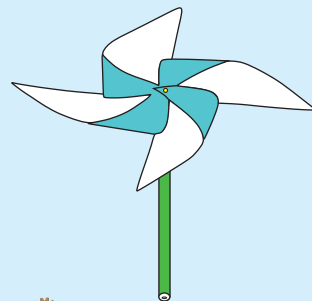
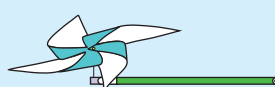
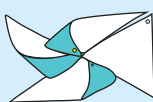
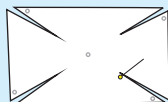
Kağızdan fırlanğıc düzəltmək üçün bizə lazımdır.

Qatlamanı yerinə yetirək və kəsək.

Ortada və künclərdə dəlik açırıq və fırlanğıcı yığıırıq.

Kağız fırlanğıc hazırdır.

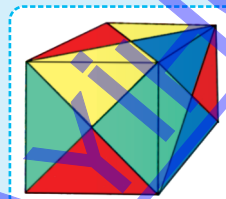

SUALLAR

1. Fırfırlanğıcı hazırlamaq üçün hansı kağızdan istifadə etdiniz?
2. Qatlamada nəyə fikir vermək lazımdır?

Şəkildə gördüyünüz rəngbərəng kubu müstəqil hazırlayın.

21. KAĞIZ MODULLARDAN ÜRƏKŞƏKİLLİ ÇƏRÇİVƏ

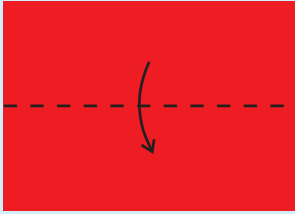

Fotoşəkil üçün çərçivəyə baxın.
Ürəkşəkilli çərçivə nədən hazırlanmışdır?

Bu çərçivə kağız modullarından hazırlanmışdır. Kağız modul kağız-qatlama texnikası ilə əldə edilir. Bizə üçbucaqlı modullar lazım olacaq.

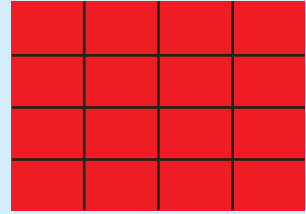
1. Üçbucaqlı modul A4 vərəqindən qatlanır. Kağızı yarıya, sonra isə daha iki dəfə qatlayın.
2. Bir düzbucaqlını tam olaraq yarıya qatlayın.
3. Kağız açılanda 16 düzbucaqlı alınacaq.

1

2

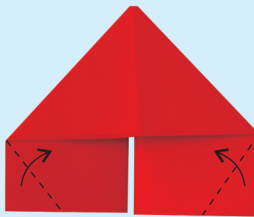

3

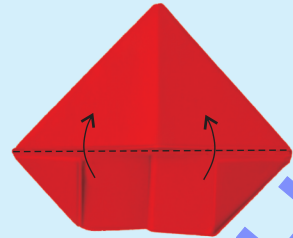
4. Düzbucaqlının əvvəlcə bir tərəfini, sonra digər tərəfini ortasına qatlayın və çevirin.
5. Küncləri əyərək üçbucağın daxilində qatlayın.
6. Kənarları yuxarı qatlayın.

4

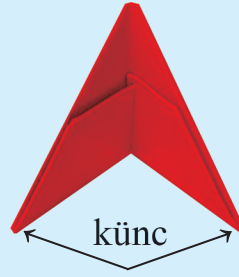
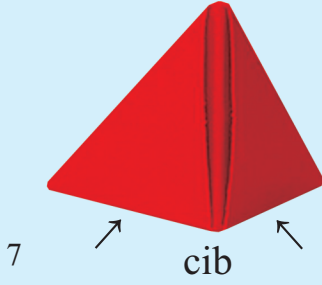

5

6

7. Üçbucağı yarıya бүkүн. Üçbucaqlı modul hazırdır.

Ürəkşəkilli çərçivənin hazırlanması üçün 48 (24 qırmızı və 24 ağ) modul lazımdır. Ağ və qırmızı modullar bir-birinə keçirilir (8). Ürəkşəkilli çərçivə yığılır və yapışqanla özülə yapışdırılır.

Ürəkşəkilli çərçivə hazırdır.

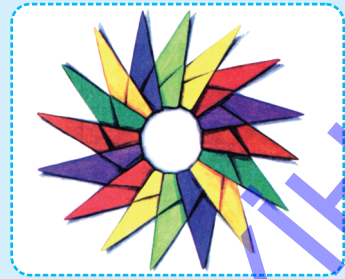

SUALLAR

1. Ürəkşəkilli çərçivəni necə hazırladınız?
2. Ürəkşəkilli çərçivə nədən ibarətdir?
3. Modulun əsasını hansı fiqur təşkil edir?

Şəkildə təsvir olunmuş ulduz fiqurunu hazırlayın.

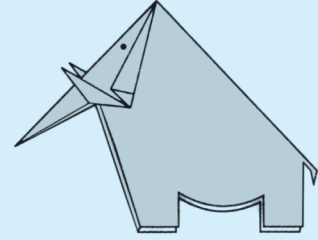
22. KAĞIZI QATLAYIRIQ VƏ KƏSİRİK MAMONT* FİQURU

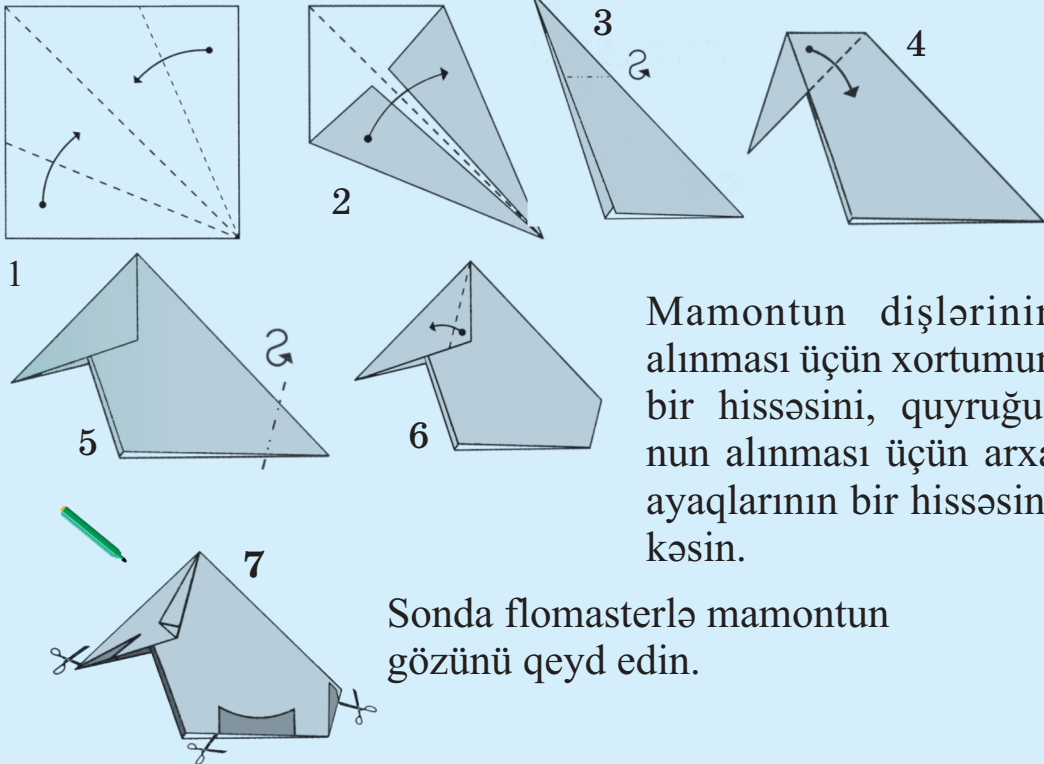
Şekli diqqətlə nəzərdən keçirin.
Bu hansı heyvanın fiqurudur?

Texnoloji xəritə və işin yerinə yetirilməsi planı əsasında mamont fiqurunu hazırlayaq.

Məmulatın hazırlanması ardıcılığına diqqət yetirin.

Mamontun dişlərinin alınması üçün xortumun bir hissəsini, quyruğunun alınması üçün arxa ayaqlarının bir hissəsini kəsin.

Sonda flomasterlə mamontun gözünü qeyd edin.

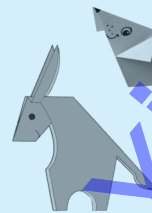
SUALLAR

1. Mamont fiqurunun hazırlanması ardıcılığı neçə mərhələdən ibarətdir?
2. Kağız qatlamaqla başqa hansı fiqurları hazırlamaq olar?

1. Şəkildəki fiqurların adını əlamətlərinə görə təyin edin və onları müstəqil hazırlayın.
2. Fiqurların hazırlanması texnologiyaları arasındakı fərqi müəyyənəldirin.

***Mamont** – fil cinsindən olan nəslə kəsilmiş qədim heyvan

23. “KƏNAR” VƏ “İLGƏK” TİKİŞLƏRİ

Şəkildəki tikişlərə baxın və onların necə yerinə yetirildiyini danışın. Astar tərəfdən bu tikiş hansı görünüşə malikdir? (1).

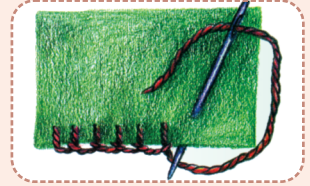
1

Kənar tikiş

*İkiqat
kənar tikiş*

2

İlgəkli tikiş

Nə üçün 2-ci şəkildəki tikiş “İlgək” tikiş adlanır?

Paltarlarda ilgəkləri “İlgək” tikişlə tikirlər. Öz paltarınızda ilgəyi tapın. Siz bu tikişlərdə hansı ümumi cəhəti görürsünüz? Tikişlərin fərqi nədədir? Onları əks tərəfə yerinə yetirmək olarmı? Yoxlayın.

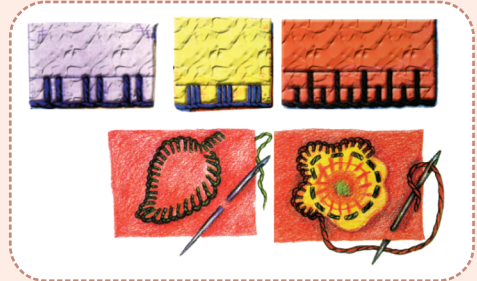
Bu tikişlərlə salfetin, gəlinçik üçün dəsmalın qıraqlarını tikmək, parçadan olan oyuncaqların detallarını birləşdirmək, parçadan aplikasiya tikmək olar. “İlgək” tikişlərlə hətta naxış da salmaq olar. “Kənar” və “İlgək” tikişləri tikiş maşını ilə də yerinə yetirmək olar.

Daha hansı “İlgək” tikişi variantlarını fikirləşmək olar?

“İlgək” tikişi və onun variantları

Şəkildəki parça aplikasiya “İlgək” tikişlə tikilmişdir.

SUALLAR

1. Daha hansı növ tikişlər tanıyırsınız?
2. Bu tikişlərdən harada istifadə etmək olar?

“Kənar” və “İlgək” tikişlərindən istifadə edərək parçaya şəkildəki kimi naxış salın.

24. İPLİKDƏN

“ŞƏN ASLAN” OYUNCAĞI

Şəkildəki aslan oyuncağına diqqət yetirin.

1. Siz heyvanların zəhmli padşahını xeyirxah, yumşaq və zərif təsəvvür edirsinizmi?

2. Bu oyuncaq hansı materiallardan hazırlanıb?

Şəkildən göründüyü kimi, bu fiqurun hazırlanmasında yun iplikdən istifadə olunmuşdur.

“Şən aslan” oyuncağını hazırlamağa çalışaq.

1. Qırmızı yumşaq ipliği əlinizin dörd barmağına dolayın. Dolaqların sayı 80–100 olsa, daha yaxşıdır (1).

Alınan yumağı əlinizdən çıxarın, yuxarıdan çox olmamaqla (15 mm) məsafə buraxın və eynirəngli sapla möhkəm bağlayın (2).

3. İplik dəstəsini yuxarıdan və aşağıdan kəsin (3).

4. Tərəfləri 10 sm olan qırmızı kartondan ürək fiquru kəsin (4).

5. İplik dəstəsinin böyük hissəsini müxtəlif tərəflərə bərabər ayıraraq hamarlayın. Kiçik dəstəni səliqəli olaraq kənarlar üzrə düzəldin. Karton ürəkciyə PVA yapışqanı sürün. Düzəldilmiş dəstəni onun üzərinə qoyun (5).

6. Sapları ürək şəklində elə kəsin ki, onlar 5 mm olmaqla kənara çıxsın (6).

7. Sifəti və qulaqları çəkin və kəsin (7).

8. Onları elə yapışdırın ki, kiçik dəstə aslanın telini yaratsın (8).

9. Aslanın gövdəsini rəngli kartonda çəkin və kəsin. Quyuq üçün həmin rəngdə karton götürün və kəsin. Quyuğun fırçasını da ürək formasında düzəldib üzərinə iplik yapışdırmaq olar (9).

“Şən aslan” oyuncağının arxadan görünüşü 10-cu şəkildə göstərilmişdir.

Oyuncaq hazırdır.

SUALLAR

1. Aslan harada yaşayır və ona hansı cizgi filmlərində və nağıllarda rast gəlmisiniz?

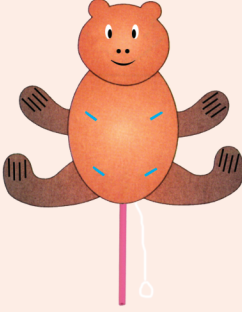
2. “Şən aslan” oyuncağının hazırlanması texnologiyasını şərh edin.

İplikdən “Köçəri türk alaçığı” mövzusunda məmulatı həmin texnologiya ilə hazırlayın.

25. HƏRƏKƏTLİ DETALLARI OLAN OYUNCAQLAR. ŞƏN AYI BALASI

Şəkildəki şən ayı balası
oyuncağına diqqət yetirin.

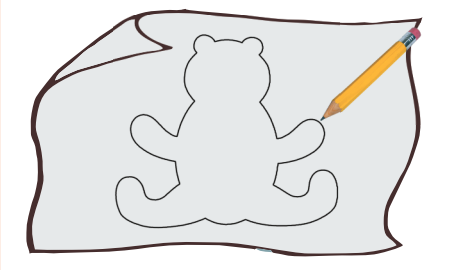

1. Sizcə, onu necə hazırlamaq olar?
2. Şən ayı oyuncağının pəncələrini necə hərəkət etdirmək olar?

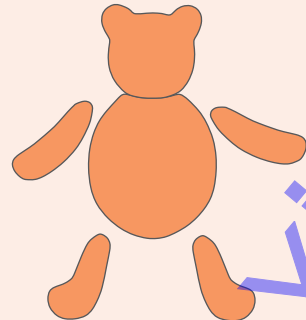

Ayı balası oyuncağını düzəldək.

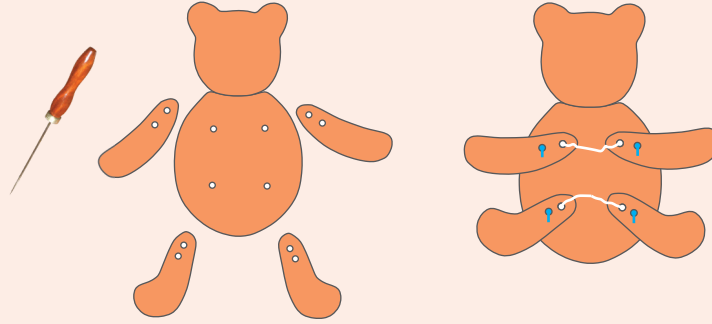
1. Ayı balasının konturunu (səh. 71) qəhvəyi kartona köçürün.

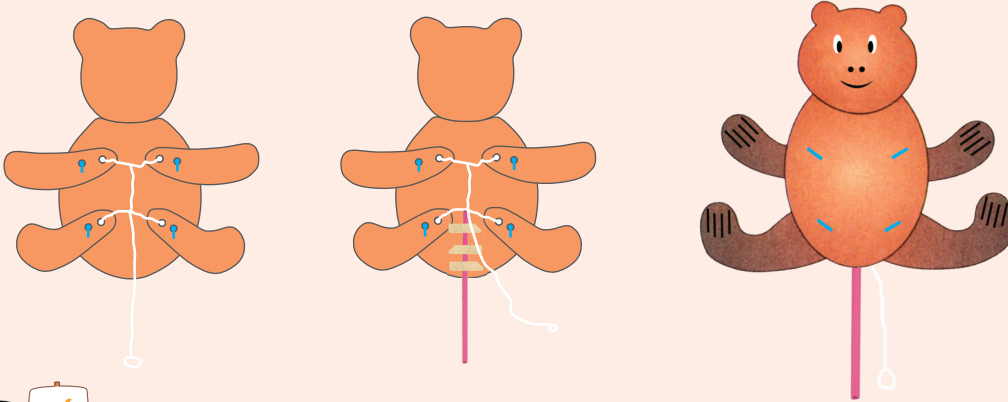
2. Konturun hər bir hissəsini kəsin. Beş hissə alınır – baş və dörd pəncəsi olan gövdə.

3. Birləşmə yerlərində ayı balasının pəncələrini və gövdəsini bizlə deşin. Pəncələrdə daha bir deşik açın, bu deşiklərə sap taxın və pəncələri cüt-cüt bağlayın. Məftilləri gövdə üzərindəki biz ilə hazırlanmış deşiklərdən keçirin, pəncələri ona birləşdirin və əyin. Sapları üfüqi olaraq yerləşdirin, arxa və ön pəncələri birləşdirin, onları bağlayın. Sapların artıq uclarını kəsin.

4. Üfüqi şəkildə uzanan saplara uzun sapı şaquli olaraq bağlayın və plastik borucuğu gövdəyə yapışqanlı lentlə yapışdırın.

Hərəkətli detalları olan ayı balası oyuncağı hazırdır.

SUALLAR

1. Detalların hansı halda daha hərəkətli olmasını yoxlayın?
2. Fikirləşin, ayı balası oyuncağının pəncələrini hərəkətə gətirmək üçün sapı nə ilə əvəz etmək olar?

26. TEKNOLOJİ MAŞINLAR. YERÜSTÜ VƏ YERALTI NƏQLİYYAT VASİTƏLƏRİ

Maşın dedikdə nə başa düşürsünüz?

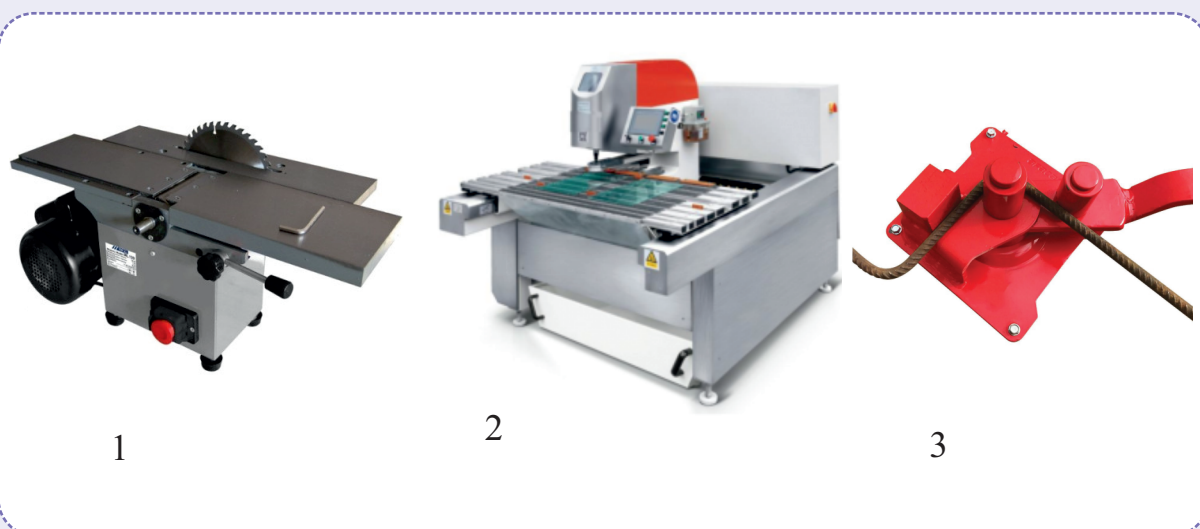
Hansı maşınları tanıyırsınız?

Enerjini, materialları və informasiyaları dəyişən texniki qurğuya maşın deyilir.

Maşın insanın əməyini yüngülləşdirir.

Şəkildəki maşınlara diqqət yetirin.

Siz onları tanıyırsınızmı?

1

2

3

Bu maşınlar nə üçün lazımdır?

Onlar necə adlanır?

Siz həmişə əl ilə müxtəlif məmulatları hazırlamalısınız. Məsələn, qayçı, biz və digər alətlərin köməyi ilə pəstahları kəsir, detalları emal edir və dəlik açırırsınız. İstehsalatda bu əməliyyatları xüsusi texnoloji maşınlar – **dəzgahlar** yerinə yetirir.

Çoxfunksiyalı oduncaq dəzgahlarında oduncağı kəsirlər, həm də yonurlar (1).

Şüşəkəsən dəzgahda müxtəlif ölçüdə şüşə kəsilir (2).

Armaturu əymək üçün əl dəzgahı (3).

Maşın dedikdə nə başa düşürsünüz?
Hansı maşınları tanıyırsınız?
Enerjini, materialları və informasiyaları dəyişən texniki qurğuya **maşın** deyilir.

Şəklə diqqət yetirin.

Yerüstü və yeraltı nəqliyyat vasitələrinin adlarını söyləyin.

Nəqliyyat maşınları müxtəlif ölkələri, şəhərləri, qəsəbə və kəndləri əlaqələndirir, şəhərin bir tərəfindən digər tərəfinə getməyə, səyahət etməyə, dünyanı görməyə, müxtəlif yükləri daşımağa imkan verir. Bunun üçün, ilk növbədə, dəmiryolu ilə avtomobil yollarını inkişaf etdirərək nəqliyyat vasitələrinin müntəzəm və daimi hərəkətinə çalışmaq lazımdır.

SUALLAR

1. Maşın nəyə deyilir?
2. Hansı texnoloji maşınları tanıyırsınız?
3. Yerüstü və yeraltı nəqliyyat vasitələrinə hansı maşınlar daxildir?
4. Yerüstü və yeraltı nəqliyyat vasitələrindən hansı məqsədlər üçün istifadə edilir?

27. NƏQLEDİCİ MAŞINLAR. HAVA NƏQLİYYATI. SU NƏQLİYYATI

Uzaq keçmişdə insan əşyaları müxtəlif hündürlüyə qaldırırdı. Misir piramidalarını tikərkən ağır daşların müəyyən hündürlüyə necə qaldırılması hələ də sirr olaraq qalır.

İnsan bu işi asanlaşdırmaq üçün nə fikirləşdi?
Şəkildəki maşınlara diqqət yetirin.

Bu maşınlar hansı işləri görür?
Onlardan harada istifadə olunur?

Şekillərdə təsvir olunmuş maşınlar **nəqledici maşınlar** adlanır. Bu maşınlara tikinti meydançalarında daha çox rast gəlinir. Çünki onlardan müxtəlif yüklərin qaldırılmasında və nəql edilməsində istifadə edilir.

Qaldırıcı kran və yükqaldıran maşın yükü müxtəlif hündürlüyə qaldırır.

Beton nasosu betonqarışdırıcıdan maye betonu tikilən binanın müxtəlif hündürlüyünə nəql edir.

Ekskavator, buldozer, qreyder torpağın və ya daşın yerini dəyişir. Eskalator metroda sənişinləri endirib-qaldırır.

Əsrlərlə insan dağları, çayları, dəniz və okeanları tez və maneəsiz qət etməyi arzulayıb. Uçmaq arzusu onun üçün həmişə əlçatmaz olub. İnsan uçmaq üçün ən müxtəlif vasitələrdən istifadə edib. Uğursuzluqla nəticələnən cəhdlərin sonunda, nəhayət ki, hava nəqliyyatı vasitələrini yarada bilib.

Şəkillərə diqqət yetirin. Şəkildə gördüklərinizin adlarını söyləyin.

Bütün uçan nəqliyyat vasitələri (maşınlar) hava nəqliyyatına aiddir. Kosmik gəmilər, təyyarələr, vertolyotlar, hava şarları, planerlər*, dirijabllar** və deltaplanlar*** sənişinləri, müxtəlif yükləri daşımaq üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Hava şarları qızdırılmış havanın, dirijabl yüngül qaz (hidrogen qazı) və mühərrikin köməyi ilə uçuur.

Kosmik gəmilər, təyyarələr və vertolyotlar isə yalnız mühərrik hesabına uçuur.

İnsanın əsrlərboyu okean və dənizləri, sürətli çayları fəth etmək ehtiyacı olub.

Bu ehtiyacdən yollar axtaran insan əvvəlcə bir neçə tiri asanlıqla əyilə bilən ağac budaqları ilə bağlayaraq sal düzəltdi. Sonra daş alətlə ağacın gövdəsini oyaraq ilk qayığı düzəltdi. Daha sonra yelkənli və müasir gəmilər meydana gəldi.

* **Planer** – motorsuz uçucu aparat

** **Dirijabl** – fransız sözü olub, mənası “idarə edilən” deməkdir.

*** **Deltaplan** – Oxvari qanadları olan, quyruğu olmayan, motorlu və ya motorsuz uçan qurğudur.

Şəkildəki nəqliyyat vasitələrinə diqqət yetirin.
Suda üzən nəqliyyat vasitələri hansılardır və onlar nə üçün lazımdır?

Bütün suda üzən maşınlar su nəqliyyatı vasitələridir.

Gəmilər, mühərrikli qayıqlar, tankerlər* və digər üzən nəqliyyat vasitələri çaylarda, dəniz və okeanlarda sərnəşin və yük daşımaq üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Üzən maşınlar uzunsov şəkildə olub, balıqların, delfinlərin gövdəsini xatırladır. Buna görə də onlar suda asanlıqla və cəld hərəkət edirlər.

Müasir gəmiləri qalın polad təbəqələrdən hazırlayırlar.

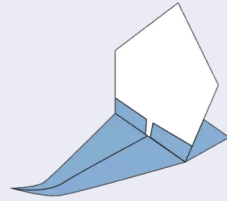
SUALLAR

1. Hansı maşınlar hava nəqliyyatına aiddir?
2. Onlardan hansı məqsədlə istifadə olunur?
3. Hansı maşınlar su nəqliyyatına aiddir?
4. Su nəqliyyatından hansı məqsədlər üçün istifadə edilir?

Paraşüt və ya kağızqatlama
üsulu ilə yelkənli qayıq mo-
deli hazırlayın.

*Tanker – neft və digər duru yüklər daşıyan gəmi

28. MƏİŞƏT AVADANLIĞI. ELEKTRON MAŞINLAR

Gəlin bundan iki yüz il əvvəl insanların necə yaşadığını təsəvvür edək. O zaman məişət texnikası olmadan insan necə yaşayırdı?

Şəkildəki məişət avadanlığına diqqət yetirin.

Onlara rast gəlmisinizmi?

Bu məişət əşyaları hansı işləri görür?

Şəkildə təsvir olunmuş məişət avadanlıqları məişətdə geniş istifadə olunur. Təyinatına görə onlar müxtəlif işləri yerinə yetirir.

Soyuducu ərzaqları uzun müddət korlanmaqdan qoruyur.

Paltaryuyan və qabyuyan maşın uyğun olaraq paltarları və qabları yumaqda insana kömək edir.

Elektrik ətçəkən maşın mexaniki ətçəkən maşını əvəz edərək insanın işini yüngülləşdirir.

Kondisioner yayda otaqdakı havanı soyudur, qışda isə isidir.

Şirəçəkən maşın isə müxtəlif meyvələrin şirəsini çıxarır.

Qəhvəüydən müxtəlif dənli bitkiləri üydüb toz halına salır.

Beləliklə də, məişət maşınları insanın həyatında əvəzolunmaz rol oynayır.

Şəkildə hansı maşınlar təsvir olunmuşdur?

Bu maşınların təyinatı haqqında nə deyə bilərsiniz?

Kompüter sözünün mənası “elektron hesablayıcı maşın” deməkdir. İlk sadə hesablayıcı maşınlar – mexaniki arifmometrler 1920-ci ildə kəşf olunmuşdur.

Sizcə, müasir kompüter hansı funksiyaları yerinə yetirə bilər?

O, insanın əvəzolunmaz köməkçisi olub, ən mürəkkəb əməliyyatları yerinə yetirir. Kompüterin kəşfini təyyarənin kəşfi ilə bir sıraya qoymaq olar. Çünki onun köməyi ilə bir çox məlumatları (vizual, fotoqrafik, mətnli məlumatları) internet vasitəsilə ötürmək, eləcə də çertyoj tərtib etmək, şəkil və cizgi filmi çəkmək, səs yazmaq və dinləmək, mətnləri yazmaq, redaktə etmək, kitabları vərəqləmək, müxtəlif oyunlar oynamaq, musiqiyə qulaq asmaq, kinofilmə baxmaq və s. mümkündür. İnsanın müxtəlif informasiyalar əldə etməsində kompüterin rolu əvəzolunmazdır.

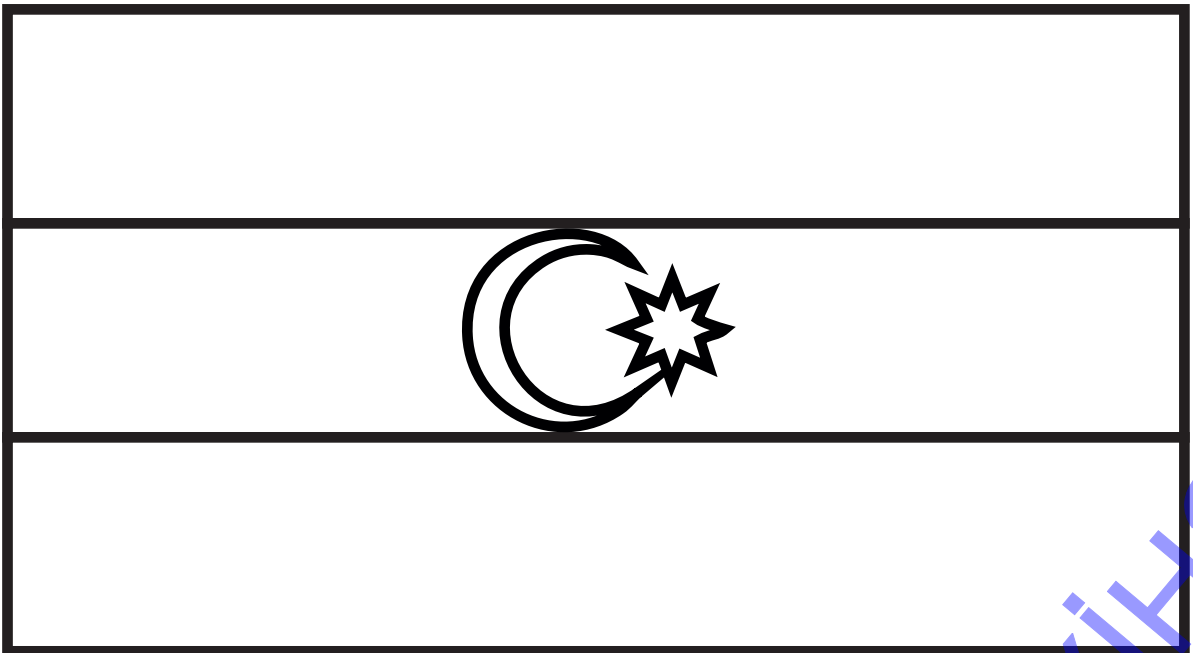
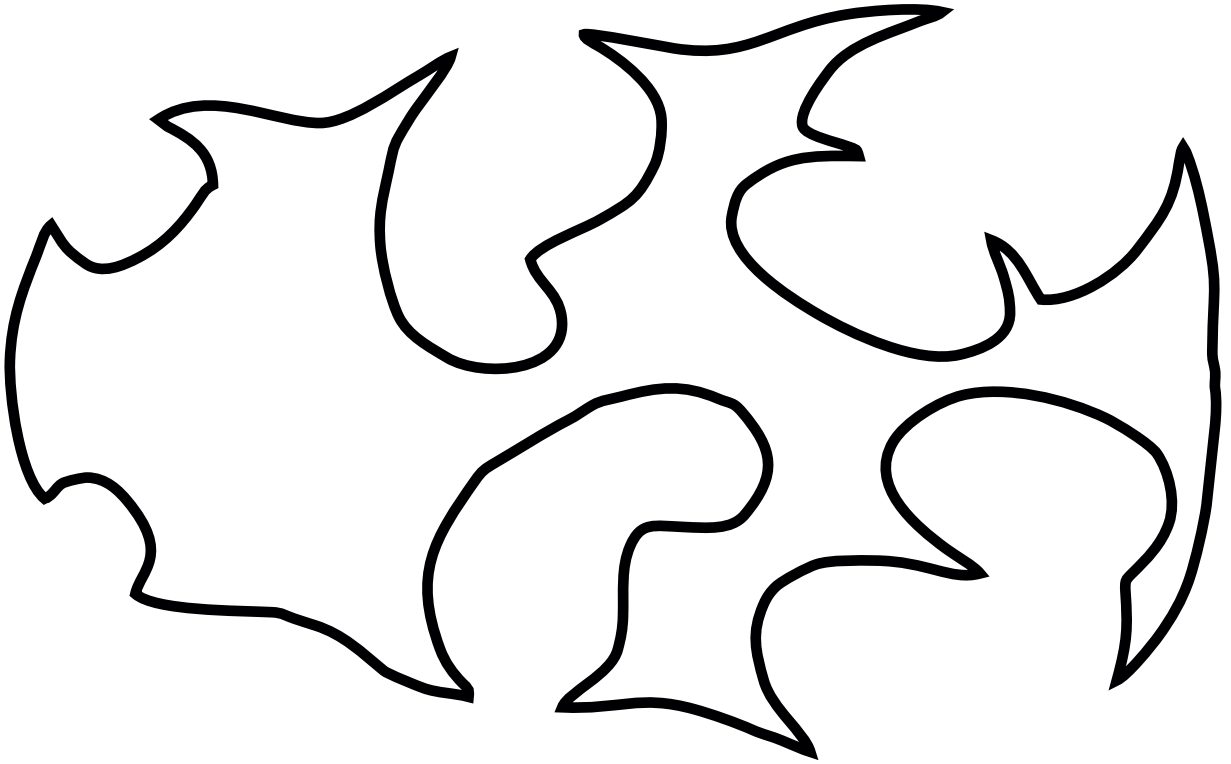
SUALLAR

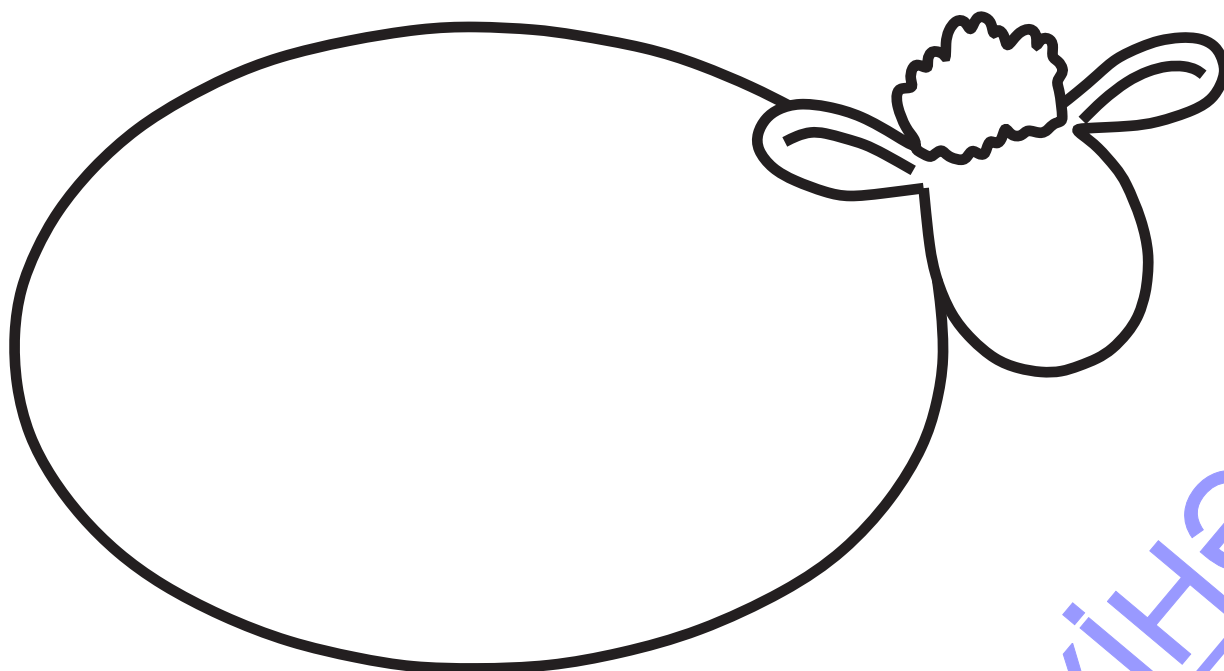
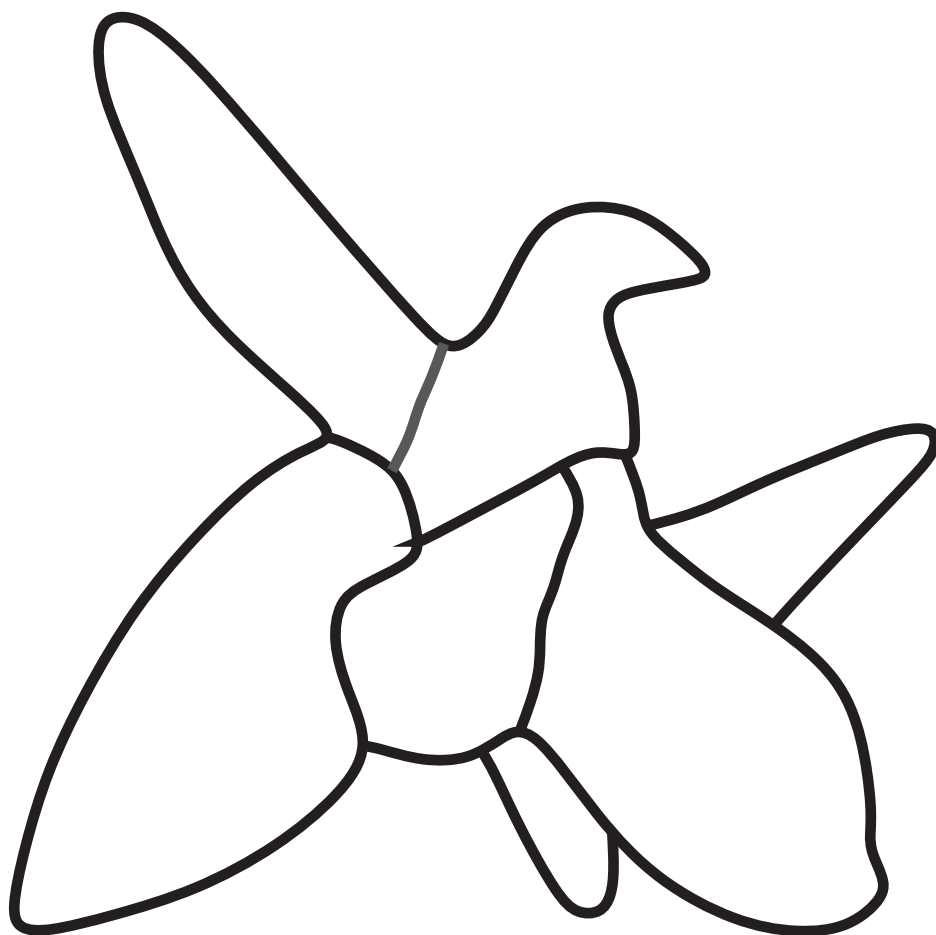

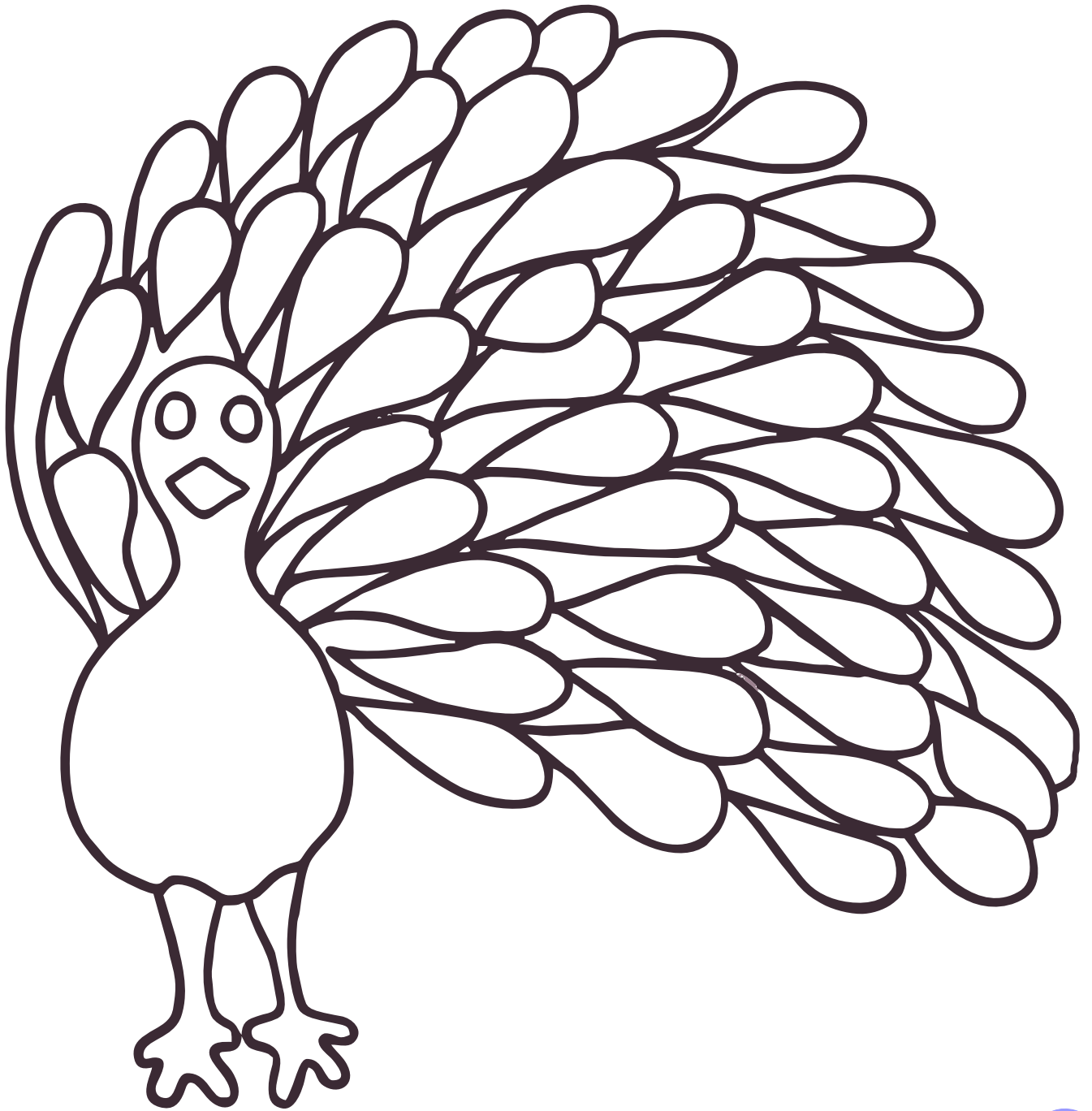
1. *Məişətdə hansı maşınlardan istifadə olunur?*
2. *Onlar hansı məqsədlərə xidmət edir?*
3. *Elektron maşınların əsasını nə təşkil edir?*
4. *Elektron maşınları sadalayın.*
5. *Onlar hansı əməliyyatları yerinə yetirir?*

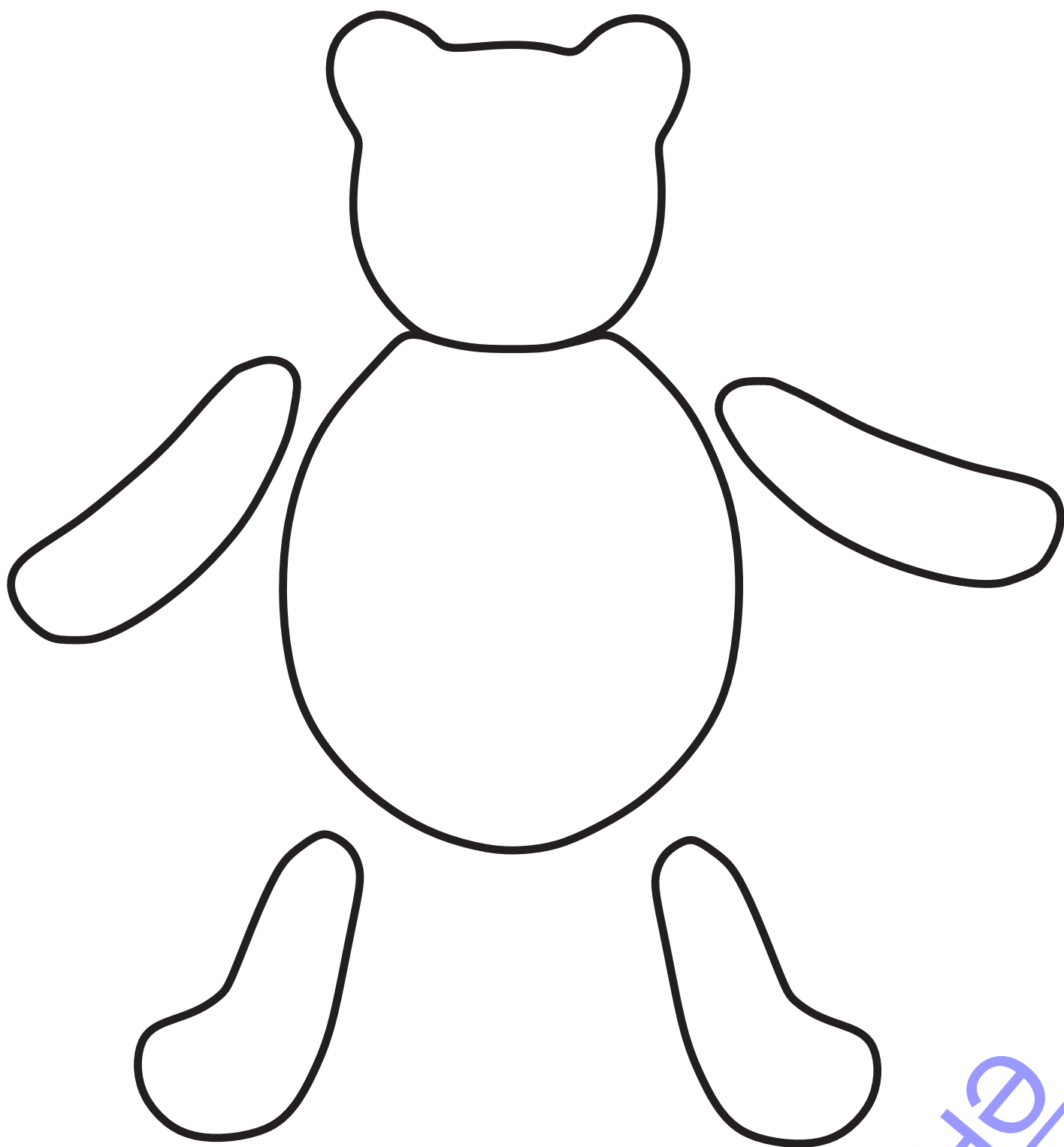
Məişətdə hansı alətlərin avtomatik formasını görmək istədiyinizi təsvir edin.

ÜLGÜLƏR

LAYIHƏ

BURAXILIŞ MƏLUMATI

TEKNOLOGİYA 3

Ümumi təhsil məktəblərinin 3-cü sinfi üçün

Texnologiya fənni üzrə

DƏRSLİK

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər

Natiq Lyutfiq oğlu Axundov
Hümeyir Hüseyn oğlu Əhmədov
Svetlana İslam qızı Yahyayeva
Xuraman Rəcəb qızı Səlimova

Redaktor

Bədii və texniki redaktor

Dizayner və rəssam

Korrektor

Sevinc Nuruqızı

Abdulla Ələkbərov

Əmiraslan Zaliyev

Günəl Məmmədova

© **Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2022–)**

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 8,1. Fiziki çap vərəqi 9,0. Formatı 57x82 1/8.

Kəsimdən sonra ölçüsü: 195x275. Səhifə sayı 72.

Şriftin adı və ölçüsü: məktəb qarnituru, 14–16 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.

Sifariş . Tiraj . Pulsuz. Bakı–2022.

Əlyazmanın yığma verildiyi və çapa imzalandığı tarix:

Nəşriyyat:

“Aspoliqraf LTD” MMC

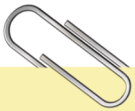
(Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 151)

Çap məhsulunu istehsal edən:

“Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya” MMC

(Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121a (149))

LAYIHƏ

Əziz məktəbli!

Bu dərslik sizə Azərbaycan dövləti tərəfindən bir dərs ilində istifadə üçün verilir. O, dərs ili müddətində nəzərdə tutulmuş bilikləri qazanmaq üçün sizə etibarlı dost və yardımçı olacaq.

İnanırıq ki, siz də bu dərsliyə məhəbbətlə yanaşacaq, onu zədələnmələrdən qoruyacaq, təmiz və səliqəli saxlayacaqsınız ki, növbəti dərs ilində digər məktəbli yoldaşınız ondan sizin kimi rahat istifadə edə bilsin.

Sizə təhsildə uğurlar arzulayırıq!

LAYIHƏ